Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Rigorózní práce

Téma: Institut vazby

Zpracovatel: Mgr. Irena Jelínková

Červenec 2007

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

27. 7. 2007 .....

PODĚKOVÁNÍ

Zvláštní dík za pomoc a psychickou podporu patří Jiříčkovi, Maxíčkovi a Alexíčkovi. Dále děkuji babičce Haničce a kamarádce Piie.

VĚNOVÁNÍ

Tuto práci věnuji svému otci.

OBSAH

1.	**Úvod**	7
2.	**Historie institutu vazby**	9
3.	**Právní úpravy vazby**	15
3.1	Rozhodování o vazbě	18
3.2	Základní druhy vazby	21
3.3	Zvláštní typy vazby	24
3.4	Doba trvání vazby	26
4.	**Nahrazení vazby**	29
5.	**Další aspekty právní úpravy vazby**	33
5.1	Příkaz k zatčení	33
5.2	Přijímání do věznic	33
5.3	Propouštění	36
6.	**Práva obviněných**	37
6.1	Stravování	38
6.2	Nákup potravin a věcí osobní potřeby, přijímání balíčků a věcí osobní potřeby	39
6.3	Odívání	40
6.4	Korespondence	41
6.5	Užívání telefonu	42
6.6	Návštěvy obviněných	44
6.7	Duchovní a sociální služby	46
6.8	Kulturní služby	49
6.9	Zdravotní péče	51
7.	**Umisťování do věznic, vybavení cel a hygiena obviněných**	53
7. 1	Umisťování do věznic	53
7.2	Vybavení cel	57
7.3	Hygiena obviněných	58
8.	**Povinnosti obviněných**	59
9.	**Kázeňské přestupky a tresty**	62

10. Vězeňská služba České republiky a systém věznic 66
10.1 Vězeňská služba České republiky 66
10.2 Vězeňská služba České republiky v letech 2003 až 2005 a její hlavní úkoly a cíle v roce 2006 71
10.3 Výhledy vězeňské služby do budoucna 77
10.4 Vazební věznice a věznice v České republice 78
11. Závěr 90
12. Seznam použité literatury 92

1. ÚVOD

„Vazba je institutem trestního řízení, je to procesní úkon, kterým se zajišťuje osoba obviněného pro účely trestního řízení a výkon trestu. Atributem institutu vazby je dočasná ztráta osobní svobody obviněného. Vazba je vážným zásahem do občanských práv a svobod zaručených ústavou (srov. Článek 8 odst. 5 LPS o tom, že nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou v zákoně a na základě rozhodnutí soudu), a proto k vzetí osoby do vazby může dojít jen z důvodů a za podmínek stanovených v zákoně a jen na podkladě rozhodnutí soudu, resp. soudce."[1]

Dočasná ztráta osobní svobody obviněného není účelem vazby, ale jen prostředkem k dosažení cíle. V některých případech se v rámci trestního stíhání musí osoba obviněného zajistit, a to z důvodu ochrany zájmů společnosti. Vazba tedy (stejně jako výkon trestu) plní ochrannou funkci společnosti. Neplní však funkci výchovnou. Vazba chrání společnost před další případnou trestnou činností obviněného a zamezuje obviněnému, aby se vyhýbal trestnému stíhání útěkem a skrýváním nebo aby mařil vyšetřování např. ovlivňováním svědků nebo spoluobviněných.

Cílem mé rigorózní práce je podat komplexní pohled na právní úpravu vazby a vazebního řízení. Tématikou institutu vazby jsem se zabývala do dubna roku 2006. Rigorózní práci jsem pojala z širokého hlediska. V úvodu se zabývám historií institutu vazby, poté právní úpravou vazby, právy

[1] § 67 tr. ř., hlava 4, oddíl 1.

a povinnosti obviněných a ke konci se zmiňuji o systému vězeňství a vazebních věznic v České republice.

2. HISTORIE INSTITUTU VAZBY

„Institut vazby je starý nejméně 3000 let (snad se lze opřít o první zprávu o zajištění zločinců pro potřeby vyšetřování, která pochází z roku 1100 př.n.l. z egyptského Nesétu), ale smysl a podstata předmětného institutu se nezměnily."[2]

Od středověku až do počátku 19. století bylo evropské procesní právo založeno na inkvizičním principu. „Inkviziční proces se vyznačoval především všemocným postavením soudce."[3] Ten zastával několik funkcí najednou, což muselo být velice náročné a podle mého názoru neobjektivní. Situace se začala měnit, jak jsem již udala, na počátku 19. století. Jednotlivé evropské státy počínaje Francií (vzorem pro nové uspořádání procesů bylo anglické trestní řízení) se snažily úplně změnit stávající trestní řády. Začala se zastávat zásada akuzační tj. obžalovací. Hlavní změnou bylo postavení soudce, který se postupně stával v procesu nestranným pozorovatelem. Změna byla pozvolná, a proto některé prvky typické pro středověký proces stále přetrvávaly.[4]

Jak jsem již uvedla výše, první země, která přišla s novou procesní úpravou trestního řízení byla Francie, a to roku 1808. Dále pak Německo roku 1877 a záhy také carské Rusko. **Na území našeho státu pronikly reformy roku 1873, kdy byl vydán nový trestní řád zvaný podle svého autora Glaserův. V Čechách platil do roku 1950.**

---

[2] Hajdíková, P.: 2004, s. 8
[3] Růžek, A.: 1964, s. 10
[4] tamtéž, s. 15 – 18

„Po celou dobu první republiky probíhaly reformní práce, které si kladly za cíl vytvořit jednotný trestní řád pro celou Československou republiku a promítnout do něj některé moderní myšlenky právní teorie."[5] Do roku 1937 vznikly dvě nové osnovy trestního řádu, ale ani jedna nebyla přijata.

Období II. světové války s sebou přineslo menší změny, které přišly spolu s nacisty. Z české jurisdikce byli vyňati němečtí občané a ti podléhali říšským zákonům. Jestliže občané Protektorátu jednali proti zájmům Německa, mohli být souzeni taktéž podle říšských zákonů. Po roce 1945 se trestní právo procesní formálně vrátilo do stavu před II. světovou válkou.[6]

Spolu s novým **trestním zákonem č. 86/1950 Sb.** byl vypracován i nový **trestní řád č. 87/1950 Sb.**. Tento trestní řád nahradil všechny dosavadní. Zakotvuje mimo jiné *vazbu obligatorní* v případě, že je obviněný podezřelý z trestného činu, na který zákon stanovil: trest smrti, trest odnětí svobody na doživotí nebo trest dočasného odnětí svobody, jehož dolní hranice činila nejméně 10 let.[7]

Tento trestní řád byl plný nedostatků a chyb, které bylo nutno co nejrychleji řešit. Roku 1956 se těmito problémy zabývala Celostátní konference KSČ. Nový **trestní řád č. 64/1956** nabyl účinnosti dnem 1.1. 1957.[8] Tímto byl zrušen institut obligatorní vazby a zaveden institut *vazby fakultativní*. Nově byla upravena *vazba prozatímní* (vzít do

[5] Musil, J.,Kratochvíl, V., Šámal, P.: a kol., 1999, s. 21
[6] Růžek, A.: 1982, s. 23 a Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: 1999, s. 21
[7] Hajdíková, P.:2004, s. 9 - 10
[8] Růžek, A. a kol.: 1982, s. 25 a Růžička M.: 2005, s. 41

vazby lze jen osobu, která je podezřelá ze spáchání trestného činu, je dán některý z důvodů vazby nebo věc nesnese odkladu). Osoba, která byla takto zbavena osobní svobody musela být buď do 48 hodin předána prokurátorovi nebo propuštěna na svobodu. [9]

V roce 1960 byla schválena nová ústava a v r. 1961 přijat nový **trestní řád č. 141/1961 Sb.**, který byl ale vypracován příliš rychle, aby mohl být dostačující pro potřeby výkonných orgánů v soudnictví. Proto bylo v krátkém časovém horizontu přijato mnoho novel upravujících stávající trestní řád.[10] „Důvodová zpráva k návrhu nového trestního řádu zdůrazňovala, že s vypracováním osnovy nového trestního zákona na zásadách, které odpovídaly „potřebám společnosti v období dovršení socialistické výstavby, budování vyspělé socialistické společnosti a shromažďování sil pro přechod ke komunismu," úzce souvisela i potřeba nově upravit trestní řízení soudní."[11]

Řada dalších novel týkajících se úpravy vazby byla přijata hlavně pro roce 1989.

Zákon č. 178/1990 nově upravoval nahrazení vazby. Vazba mohla být dříve nahrazena zárukou sdružení nebo důvěryhodné osoby nebo písemným slibem obviněného, a to v případě, že existoval důvod vazby útěkové (§ 67 písm.a) tr.ř.). V případě vazby předstižné (§ 67 písm.c) tr.ř.) mohl být obviněný propuštěn jen na základě záruky sdružení nebo důvěryhodné osoby. V tomto ustanovení (§ 73 tr.ř.) došlo ke změně, která se týká právě vazby předstižné, kdy

[9] Hajdíková, P.:2004, s. 10
[10] Růžička, M.:2005, s. 53 - 54
[11] tamtéž s. 54, poznámka pod čarou č. 163

může být obviněný propuštěn i na základě písemného slibu daného jeho osobou.

§ 73a tr. ř. upravuje nově nahrazení vazby majetkovou zárukou. Toto ustanovení může být použito v případě, že byl dán důvod vazby útěkové (§ 67a tr.ř.).

Důležitá změna byla provedena **zákonem č. *558/1991 Sb.*** Přenesla rozhodování o vzetí do vazby z prokurátora na soudce. A stejně tak začal rozhodovat soudce o propuštění z vazby, o opatřeních nahrazujících vazbu a o prodloužení trvání vazby.

Do konce roku 1991 bylo nutné uvést trestní řád do souladu s Listinou základních práv a svobod (podle ústavního zákona č. 23/1991 Sb.) a tato skutečnost byla hlavním důvodem reformy z roku 1991.

Novela zákona **č. 292/1991 Sb.** změnila ustanovení § 68 tr.ř. Do vazby lze podle tohoto zákona vzít jen osobu, které bylo sděleno obvinění.

V § 73a odst.1 tr.ř. bylo nově upraveno nahrazení vazby peněžitou zárukou. V případě, že soud tuto záruku přijme, určí její výši. Spodní hranice peněžité záruky je 10.000 Kč, horní hranice určena není.

Další novely, které se týkají důvodů a nahrazení vazby jsou **zákon č. 152/1995 Sb.** (upravuje § 67b tr.ř. - u koluzní vazby dochází ke zpřísnění, kdy obviněný může být vzat do vazby jestliže by mohl *ovlivňovat , dosud soudem nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné*), dále pak zákon **č. 166/1998 Sb.** a poslední novelou je **zákon č. 265/2001 sb.**

Tyto zákony přináší další menší úpravy a odchylky od původních ustanovení.

V Čechách je stále platný zákon z r. 1961, který byl v posledních letech novelizován tak (viz výše), abychom se přiblížili západoevropským normám. Od původní verze se tedy značně vzdálil. Převzetí sovětského modelu trestního řízení bylo omylem a chyby, ke kterým při úpravě trestního řádu došlo se napravují jen stěží. V Německu a Rakousku jsou stále platné trestní řády z r. 1877 (Německo, poslední novelizace v r. 1977) a r. 1873 (Rakousko). Je vidět, že trestní řízení v obou zemích je velice stabilní a odpovídá demokratickým zásadám. [12] Pravděpodobně by v Čechách i na Slovensku byla situace podobná, jen kdyby nedošlo k těm bolestným změnám, které se nás všech dotýkají ještě dnes.

Hlavním problémem současného trestního řízení je, že vyšetřování má zcela v rukou moc výkonná. Státní zastupitelství vyšetřuje a zároveň zajišťuje žalobu. V západních zemích má od začátku dozor nad vyšetřováním moc soudní prostřednictvím vyšetřujícího soudce. Náprava by byla možná, ale ne bez problémů. Muselo by být propuštěno několik set státních zástupců a naopak nalezeno stejně tolik vyšetřujících soudců. Ale tolik kvalifikovaných osob v Čechách snad ani není. A také nesmíme zapomenout, že spousta soudců a státních zástupců vykonávala tuto práci i před rokem 1989 a pracovních návyků se zbavujeme jen stěží.[13] Je dobré, že probíhá diskuze ohledně organizace trestního řízení a doufejme, že do budoucna může přinést jen změny k lepšímu. Současná politická situace a jí

[12] Jemelík, Z., 2005, s. 1 (internet. odkaz)
[13] tamtéž, s. 1

odpovídající složení poslanecké sněmovny téměř vylučuje koncenzus znění trestního řádu.

3. PRÁVNÍ ÚPRAVY VAZBY

Ústavní pořádek České republiky tvoří Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod a další ústavní zákony. Těmito předpisy jsou chráněna práva občanů České republiky. Lidská práva (i práva vězňů a obviněných) chrání taktéž mezinárodní dohody jako je např. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, kde se setkáme s podobnými nebo stejnými slovy jako v Listině základních práv a svobod nebo Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.[14]

Ústava je zákon nejvyšší právní síly, kterému by měly být podřízeny všechny ostatní zákony. Platnosti nabyla v den vzniku České republiky, 1. ledna 1993. V případě protiprávního jednání chrání práva člověka, kterému bylo ublíženo, ale i stranu druhou tj. pachatele.[15]

„Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá."(článek 2 Ústavy) Tzn., že veškerá činnost, která je prospěšná jednotlivci, ale i společnosti je dovolena a činnost, která by mohla poškodit kohokoliv, je zakázána. Z toho vyplývá, že stát má v případě nezákonného jednání právo stíhat a ukládat tresty. Toto zajišťují soudy, které jsou nezávislé. Podle Ústavy jmenuje soudce prezident[16] republiky. Ti potom působí v soustavě soudů, kterou tvoří: Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní, krajské a okresní soudy.

[14] Bajcura, L.: 1999, s. 15
[15] tamtéž, s. 15
[16] Podle článku 63 písm. j má prezident právo udělovat amnestii.

Ústavní soud zasahuje v případě, že je chybně užito v té době platných zákonů.[17]

„(1)Osobní svoboda je zaručena. (2) Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku. (3) Obviněného nebo podezřelého z trestného činu je možno zadržet jen v případech stanovených v zákoně. Zadržená osoba musí být ihned seznámena s důvody zadržení, vyslechnuta a nejpozději do 48 hodin propuštěna na svobodu nebo odevzdána soudu. Soudce musí zadrženou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě, nebo ji propustit na svobodu. (4) Zatknout obviněného je možno jen na písemný odůvodněný příkaz soudce. Zatčená osoba musí být do 24 hodin odevzdána soudu. Soudce musí zatčenou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě nebo ji pustit na svobodu. (5) Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu."[18]

Tato a další práva nám zajišťuje Listina základních práv a svobod. Ta byla vyhlášena jako ústavní zákon Federálního shromáždění ČSFR 9. ledna 1991. Jako součást ústavního pořádku České republiky vstoupila v účinnost (v nezměněné podobě) 1. ledna 1993.

Z hlediska vazebního řízení je nejdůležitějším ustanovením právě čl. 8 Listiny základních práv a svobod,

[17] Bajcura, L: 1999, s. 16
[18] Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.: Hlava druhá, Lidská práva a základní svobody, Článek 8 odst. 1 – 5

jehož část cituji na straně 15. Jsou zde definovány meze základních práv a svobod.

Každý člověk je svobodný a může činit vše, ale jen v případě, že neporušuje zákon. Hranice osobní svobody lze porušit několika způsoby, a to: osobní prohlídkou, zadržením, zatčením nebo *uvalením vazby*. Existují i jiné způsoby, ale nejsou tak frekventované.[19]

Omezit osobní svobodu člověka může kdokoli v případě, že se stane svědkem páchání trestného činu. Pokud se někdo ocitne v takové situaci, může zkusit zajistit, aby tato osoba neutekla, jestliže to svede nebo zjistit její totožnost.[20]

Jestliže je podezřelá osoba zadržena policejním orgánem, tak o ní dál rozhoduje *vyšetřovatel*.[21] Zadržení může trvat nejdéle 48 hodin. Pokud je osoba obviněna z páchání trestného činu, musí být předána státnímu zástupci, který posoudí, zda je důvod k uvalení vazby. O tom nakonec musí rozhodnout soudce a to do 24 hodin.[22]

Vazba je institut trestního řízení, který má zajišťovací povahu. Na základě soudního rozhodnutí je obviněný načas zbaven osobní svobody. Důvodem je, aby bylo zabráněno vyhýbání se trestnímu stíhání, trestu samotnému či objasňování důležitých skutečností spojených s trestním

[19] Wheizel, J., 2005 , s. 1 (internet. odkaz)
[20] tamtéž, s. 1

[21] Vyšetřovatel je jmenován ministrem spravedlnosti, tamtéž, s. 1
[22] tamtéž, s. 1

řízením. Vazba může být uvalena pouze na osobu, které bylo sděleno obvinění. [23]

Institut vazby není druhem trestu a proto do té doby, než se v trestním řízení rozhodne o vině či nevině, platí zásada presumpce neviny. Tzn. s osobou vzatou do vazby se musí jednat jako s osobou, která čin, z kterého je obviněna nespáchala.

Obviněný smít být vzat do vazby pokud skutečnosti nasvědčují tomu, že trestný čin byl spáchán a že ho spáchal obviněný. [24]

3.1 Rozhodování o vazbě

Rozhodnutí o vzetí do vazby upravuje § 68 tr.ř. Podle tohoto ustanovení lze vzít do vazby jen osobu, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání (obviněného). Rozhodnutí o vazbě musí být odůvodněno skutkovými okolnostmi, tedy rozhodnutí musí obsahovat tyto náležitosti: samotné důvody vazby a důvody zahájení trestního stíhání. Dále pak dle § 68 rozhoduje o vzetí do vazby soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce. Rozhodnutí o vzetí do vazby má formu usnesení, kterým se obviněná osoba bere do vazby. Podle § 77 odst. 2 tr.ř. se (v přípravném řízení) týká vzetí do vazby *osoby zadržené*[25] a dle § 314b odst. 2 tr.ř. rozhoduje o vazbě *zadrženého podezřelého*[26] samosoudce (to se týká jen zjednodušeného řízení před samosoudcem).

---

[23] Tycová Rambousková, L., 2005, s. 1 (internet. odkaz)
[24] Klášterecký, J., 2005, s. 1 (internet. odkaz)
[25] *Zadržená osoba* = osoba přistižená při spáchání trestného činu nebo bezprostředně poté a proti které se koná zkrácené přípravné řízení, Knoblochová D.: 2005, s. 34
[26] Zadržený podezřelý = osoba, u které je dán důvod vazby, i když nebylo zahájeno trestní řízení, tamtéž s. 34

Ze čl. 8 odst. 3 poslední věty a odst. 4 poslední věty Listiny základních práv a svobod a §69 odst. 5 a § 77 odst. 2 tr.ř. vyplývá, že o vazbě musí být rozhodnuto soudcem do 24 hodin od převzetí zatčené nebo zadržené osoby.

Novela tr.ř. č. 265/2001 Sb. pojímá rozhodnutí o vazbě šířeji než jen jako rozhodnutí o vzetí do vazby (podle § 68 odst. 1 tr.ř.), a to následovně:

a) rozhodnutí soudu (soudce), jímž se obviněný bere do vazby (§ 68 odst. 1 tr.ř.),
b) rozhodnutí soudu (soudce) o tom, že se obviněný ponechává na svobodě vzhledem k přijetí nabídnuté záruky, slibu, nahrazení vazby dohledem probačního úředníka anebo přijetí peněžité záruky (§ 77 odst. 2 věta první nebo § 314b odst. 2 ve spojení s § 73 odst. 1, § 73a odst. 1 a 2 písm.a) tr.ř.),
c) rozhodnutí soudu (soudce) o tom, že obviněný již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání (§ 71 odst. 2 tr.ř.),
d) rozhodnutí státního zástupce o tom, že se obviněný ponechává nadále ve vazbě (o dalším trvání vazby) podle § 71 odst. 3 a 4 tr.ř., rozhodnutí soudu o tom, že se obviněný nadále ponechává ve vazbě podle § 71 odst. 5, 6 a 7 tr.ř. (při postupu podle § 71 odst. 6 tr.ř. ve spojení s § 71 odst. 4 tr.ř.),
e) rozhodnutí státního zástupce o propuštění obviněného z vazby na svobodu při postupu podle § 71 odst. 3 nebo odst. 4 tr.ř., rozhodnutí soudu o propuštění obviněného z vazby na svobodu v případech upravených v § 71 odst. 5 - 7 tr.ř.,
f) rozhodnutí státního zástupce o změně důvodů vazby (§ 72 odst. 1 věta první tr.ř.) - jen pokud některý z důvodů

vazby odpadl a žádný nově nevznikl, rozhodnutí soudu o změně důvodů vazby (§ 72 odst. 1 věta první tr.ř.) - pokud nevznikl další důvod vazby nebo některý z důvodů vazby odpadl a jiný důvod vazby nově vznikl

g) rozhodnutí soudu o tom, že se návrh státního zástupce na propuštění obviněného z vazby v řízení před soudem zamítá (§ 72 odst. 1 věta první tr.ř.)

h) rozhodnutí soudu o propuštění obviněného z vazby (podle § 72 odst. 2 anebo podle § 72 odst. 3 tr.ř. - k žádosti obviněného o propuštění z vazby na svobodu),

i) rozhodnutí soudu, jímž se podle § 72 odst. 3 tr. řádu zamítá žádost obviněného o propuštění z vazby na svobodu jako nedůvodná

j) rozhodnutí státního zástupce nebo soudu, jímž se vzhledem k přijetí nabídnuté záruky, slibu, nahrazení vazby dohledem probačního úředníka anebo přijetí peněžité záruky (§ 73 odst. 1, § 73a odst. 1 a 2 písm.a) tr.ř.) obviněný propouští z vazby na svobodu (tato rozhodnutí mohou být vydána samostatně),

k) rozhodnutí soudu, jímž byla žádost obviněného o propuštění z vazby na svobodu zamítnuta a nebyla zároveň přijata nabídka slibu, záruky, vazba nebyla nahrazena dohledem probačního úředníka anebo nebyla přijata nabídka peněžité záruky (§ 68, § 73 odst. 1, § 73a odst. 2 písm.b) tr.ř.),

l) rozhodnutí soudu o tom, že peněžitá záruka připadá státu (§ 73a odst. 3 tr.ř.),

m) rozhodnutí státního zástupce nebo soudu o tom, že se peněžitá záruka zrušuje nebo se mění její výše (§ 73a odst. 4 tr.ř.),

n) rozhodnutí soudu (samosoudce) o tom, že se obviněný nadále ponechává ve vazbě (§ 192, § 314c odst. 3 tr.ř.).

o) rozhodnutí státního zástupce (soudu), jímž se nepřijímá nabídka peněžité záruky předložená jinou osobou než obviněným.

3.2 Základní druhy vazby

Trestní řád rozeznává tři základní druhy vazby. Jako první z nich uvádím **útěkovou** (§ 67a tr. ř.), která může být uvalena v případě důvodné obavy, „že obviněný uprchne (do ciziny) nebo se bude skrývat (v tuzemsku) nebo mu hrozí vysoký trest."[27]

Soud v tomto případě musí zodpovědně zvažovat všechna pro a proti k uvalení vazby, respektovat ústavní právo a práva obviněného. Ale na druhou stranu nemůže čekat na situace, kdy obviněný uprchne nebo se už se skrývá.[28] Útěkovou vazbou se dá těmto situacím předcházet.

V případě, že by měl obviněný v úmyslu se skrývat nebo uprchnout musí soudce brát na zřetel, zda je záměrem tohoto jednání vyhnutí se trestnímu stíhání nebo trestu samotnému. Pro obviněného může být útěk lepším řešením dané situace např. protože má v zahraničí příbuzné nebo jiné kontakty, mluví cizími jazyky ap.[29]

Uvalení útěkové vazby může nastat v případě, kdy je zjištěno, že si obviněný obstaral falešné doklady, byl zadržen u státních hranic (nebo se je pokusil nedovoleně

[27] § 67a tr.ř.
[28] Hajdíková, P.: 2004, s. 42
[29] tamtéž, s. 42

překročit), opustil neoprávněně na delší dobu své bydliště (a nepodal o tom zprávu) nebo nechodil do zaměstnání apod.[30]

Soud musí stále zvažovat a hodnotit zda jsou opravdu dány podmínky útěkové vazby. Vazby má být užíváno pouze výjimečně. Když se obviněný např. nedostaví k soudnímu líčení, není hned důvodem uvalení vazby. Musí být zjištěno, proč se obviněný soudu vyhýbá a potom situace vyhodnocena.

Ze stávající rozhodovací praxe soudů v dané věci však vyplývá, že „útěkové jednání" ve spojení s vysokým trestem zejména ve spojení s obviněním resp. obžalováním z trestného činu dle § 41 a § 62 tr. z., kde je stanovena horní hranice trestní sazby nad 12 let, téměř vylučuje propuštění z vazby na svobodu.

Druhou je vazba **koluzní** (§ 67b tr. ř.). V tomto případě hrozí, „že obviněný bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání."[31]

Dokazovat, zda chce obviněný jednat koluzně je složité. Soud musí pečlivě posuzovat, zda jsou dány důvody tohoto druhu vazby, např. že má obviněný v plánu zlikvidovat kompromitující doklady nebo chce žádat svědka (písemnou formou) o křivou přísahu, nabízet úplatky, nabádat spoluobviněné k odpovědím příznivým pro něj samotného apod.[32]

---

[30] tamtéž, s. 42
[31] § 67b tr.ř.
[32] Hajdíková, P.: 2004, s. 52

Koluzní vazba může trvat maximálně 3 měsíce (tématem se zabývám i v kapitole „Doba trvání vazby") s výjimkou případu, kdy už obviněný působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. V případě, že tato lhůta uplynula a obviněný není ve vazbě i z jiného důvodu nebo nebyla tato lhůta na návrh státního zástupce prodloužena, musí být obviněný propuštěn na svobodu nejpozději jeden den po uplynutí tříměsíční lhůty.[33]

I nadále se musí zjišťovat, zda jsou obavy z koluzního jednání důvodné a není-li důvod k propuštění obviněného.

Třetím druhem je vazba **předstižná** (§ 67c tr. ř.). Zde musí vzniknout důvodná obava, „že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil."[34]

Tento druh vazby má bránit obviněné osobě v páchání další trestné činnosti. Nebezpečí opakování této činnosti musí být očividné a cílem je izolovat obviněného od společnosti. Institut předstižné vazby je možnost jak trestné činnosti předcházet a eliminovat ji.[35] Otázkou je, zda vazba nebo následný trest mohou předejít další trestné činnosti po propuštění obviněného (odsouzeného).

Uvalení předstižné vazby se dá předpokládat např. u osob již dříve trestaných a znovu stíhaných pro obdobnou trestnou činnost, ale není to pravidlem.[36]

---

[33] Hajdíková, P: 2004, s. 51
[34] § 67c tr. ř.
[35] Hajdíková, P.: 2004, s. 58

Zpravidla se uvalení výše uvedené vazby odůvodňuje sociálním postavením obviněného v době, kdy byl na svobodě. Tedy zejména tím, zda byl v pracovním poměru nebo odkázán na dávky sociálního zabezpečení a zda jím páchaná trestná činnost nebyla jediným zdrojem jeho obživy.

Existují určité druhy trestné činnosti, a to např. trestná činnost proti životu a zdraví, majetkového charakteru apod. Důvodem uvalení vazby proto nemůže být nebezpečí z opakování neurčité trestné činnosti.[37]

3.3 Zvláštní typy vazby

Existují dva speciální typy vazby. Prvním typem je vazba **vyhošťovací** (§ 350c tr.ř.), která může být uvalena v případě důvodné obavy, že „odsouzený bude mařit výkon trestu vyhoštění."[38]

Vyhošťovací vazby se užije v případě, kdy byl pravomocně uložen trest vyhoštění a hrozí obava, že odsouzený bude mařit výkon trestu např. skrýváním (tím je míněno území České republiky) nebo odmítnutím obstarání dokladů potřebných k vycestování.[39]

O vzetí do vyhošťovací vazby rozhoduje předseda senátu, který o věci rozhodoval už dříve (v I. stupni) nebo odvolací soud, pokud důvody vazby nastanou v řízení před ním. Vazba může být nahrazena zárukou sdružení, písemným

[36] tamtéž, s. 59
[37] tamtéž, s. 59
[38] Bezouška, P.: 2001, s. 3 (internet. odkaz)
[39] Hajdíková, P.: 2004, s. 77

slibem, dohledem probačního úředníka nebo peněžitou zárukou.[40]

Doba trvání vyhošťovací vazby se různí a je posuzována samostatně. Většinou dojde k ukončení okamžikem, kdy Policie České republiky vyhoštění provede nebo je odsouzený propuštěn. Analogicky se užije ustanovení § 71 odst. 8 tr.ř.[41]

I v případě, že je odsouzenému uložena vyhošťovací vazba, může žádat o udělení azylu. A to i přesto, že mu pravomocným rozhodnutím soudu byl dříve uložen trest vyhoštění.[42]

Druhým typem je vazba **vydávací** (§ 381 tr. ř.) a „používá se v případě, kdy hrozí, že osoba, o jejíž vydání žádá cizí stát, může utéci."[43]

Taková osoba může být vzata do předběžné vydávací vazby už v době šetření důvodů vedoucích k vydání.[44]

Zde ale vzniká rozpor, protože tu jde o instituty dva a to, vazbu předběžnou a vazbou vydávací. Žádost o předběžnou vazbu je v podstatě neformální a předchází samotné žádosti o vydání. Je-li zadržena osoba o jejíž vydání je žádáno, může být zahájeno předběžné šetření. O budoucím vydání rozhoduje krajský státní zástupce. Předseda senátu krajského soudu na návrh státního zástupce rozhoduje o vzetí osoby do vazby. Zadržená osoba nesmí být

[40] tamtéž, s. 77
[41] tamtéž, s. 78
[42] Hajdíková, P.: 2004, s. 79
[43] Bezouška, P.: 2001 , s. 3 (internet. odkaz)
[44] tamtéž, s. 3

v předběžné vazbě držena déle než čtyřicet dní. V této lhůtě musí být soudu doručena Žádost o vydání. Pokud se tak nestane, musí být osoba držená ve vazbě propuštěna.[45] Ale podle L. Petříčka[46] je tato lhůta překračována i po dobu delší než několik měsíců, soudy tento fakt mlčky přecházejí a tím porušují mezinárodní úmluvu (základním pramenem práva, který upravuje vydávací vazbu je Evropská úmluva o vydávání /zákon č. 549/1992 Sb/). Ale na druhou stranu, kdyby Česká republika nevydala hledanou osobu dožadované straně, tak by mohly vzniknout nechtěné mezinárodní komplikace. [47] Není v tomto případě možné změnit nebo lépe upravit stávající zákon?

3.4 Doba trvání vazby

I nadále se musí zkoumat, jestli ještě přetrvávají důvody vazby. Tuto povinnost mají orgány činné v trestním řízení a také státní zástupce, který má dozor nad řádným průběhem přípravného řízení. Pokud doba trvání vazby přesáhne tři měsíce, má státní zástupce povinnost do pěti pracovních dní rozhodnout, jestli obviněného i nadále ponechá ve vazbě nebo propustí. Tato situace se v případě rozhodnutí o ponechání ve vazbě opakuje každé tři měsíce. Po šesti a více měsících může být obviněný držen ve vazbě jen ze závažných důvodů. Obviněný může a má právo kdykoli žádat o propuštění z vazby. O takové žádosti rozhoduje soud do pěti pracovních dní. V případě zamítnutí žádosti ji může obviněný podat znovu po čtrnácti dnech.[48]

---

[45] Petříček, L.: 2003, s. 1- 7 (internet. odkaz)
[46] tamtéž, s. 5
[47] tamtéž, s. 2 a 5
[48] Bezouška, P.: 2001, s. 2 – 3 (internet. odkaz)

Neudá-li jiné důvody, zákon důvody v písemné žádosti obviněného - obžalovaného blíže nespecifikuje a tedy nelze vyloučit žádost o propuštění z vazby z jakéhokoliv důvodu, který bude jiný než předcházející. Tímto způsobem může docházet (a v minulosti již docházelo) k blokaci rozhodovací činnosti soudu vůči jedné osobě (K.S Plzeň - Obviněný I.Q. 2003 - 2004).

Koluzní vazba může trvat nejvýš tři měsíce. Pokud bylo zjištěno, že obviněný už na svědky působil nebo jinak mařil vyšetřování, „rozhodne o ponechání obviněného ve vazbě na návrh státního zástupce soudce po podání obžaloby soud."[49]

Pokud byla u soudu podána obžaloba na obviněného, tak musí soud nejpozději do třiceti dnů rozhodnout, jestli bude obviněný ve vazbě ponechán či bude propuštěn na svobodu.[50]

§ 71 odst. 5 tr. ř. je ve stávajícím znění velmi diskriminující vůči obžalovanému resp. jeho právu na spravedlivý proces, protože stejný soud rozhoduje o ponechání ve vazbě a o jeho vině. O ponechání ve vazbě se rozhoduje vždy před vynesením rozsudku a tak soud již rozhodnutím o vazbě předjímá budoucí rozhodnutí o vině obžalovaného, protože důvodem trvání vazby je existence kvalifikované obžaloby. Dle mého názoru by tento stav vyřešil institut vazebního soudce.

Délka vazby se odvíjí od typové závažnosti činu. Předpokládá se, že závažnost činu odpovídá skutkové složitosti případu. V jednodušších případech, kdy se

[49] Klášterecký J.: 2005, s. 1 (internet. odkaz)
[50] tamtéž, s. 1

předpokládá, že by se věc měla vyšetřit rychleji, není dlouhá vazba nutná.[51]

Myslím, že zejména v závažnějších případech by se doba vyšetřování měla zkrátit. Doba strávená ve vazbě se započítává do délky trestu. Nikdy nelze předjímat obvinění s odsouzením.

Dle § 71 odst. 8 tr.ř. celková doba vazby nesmí přesáhnout:

a) jeden rok, je-li vedeno trestní stíhání pro trestný čin, o kterém je příslušný konat řízení samosoudce,
b) dva roky, je-li vedeno trestní stíhání pro trestný čin, o kterém je příslušný v prvním stupni konat řízení senát okresního nebo krajského soudu, nejde-li o trestný čin uvedený v písmenech c) a d),
c) tři roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zvlášť závažný úmyslný trestný čin, nejde-li o trestný čin uvedený v písmenu d)
d) čtyři roky, je-li vedeno trestní stíhání pro trestný čin, za který lze podle zvláštní části trestního zákona uložit výjimečný trest.

Jak může být soudce objektivní? Je vždy vzetí do vazby důvodné? Jakým způsobem se rozhoduje o délce vazby? Kdyby bylo možné trestní řízení zjednodušit např. mimosoudními dohodami, nebyly by vazební věznice v České republice přeplněné.

[51] Bezouška, P.: 2001, s. 2 (internet. odkaz)

4. NAHRAZENÍ VAZBY

Orgán rozhodující o vazbě může obviněného nechat na svobodě nebo ho propustit v případě, že je dán důvod vazby útěkové nebo předstižné (§ 67 písm. a) a c) tr. ř.). Tyto druhy vazby mohou být nahrazeny tzv. surogáty. Trestní řád takto vymezuje:

a) Záruku zájmového sdružení občanů nebo důvěryhodné osoby, která je schopná příznivě ovlivňovat chování obviněného. Od té chvíle se sdružení nebo takto pověřená osoba zaručuje, že se obviněný dostaví k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, pokud bude vyzván. Vždy oznámí předem, že se vzdálí od místa pobytu. Záleží na orgánu, který rozhoduje o vazbě, jestli tuto záruku přijme či ne. (§ 73 odst.1a tr.ř.)
b) Slib, kterým obviněný potvrdí, že se bude chovat řádně, že se nedopustí žádné trestné činnosti a pokud bude vyzván, dostaví se k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Musí také splnit povinnosti a omezení, která mu orgán rozhodující o vazbě uloží.(§ 73 odst.1b tr. ř.)
c) Obviněný je povinen spolupracovat s probačním úředníkem, který nad ním má dohled. (§ 73 odst.1c tr.ř.)
d) Obviněný nebo jiná osoba s jeho souhlasem složí peněžitou záruku. Její výši stanovuje orgán rozhodující o vazbě.[52]

Podle § 73 tr. ř. odst. 1 tr.ř. nelze peněžitou částku přijmout v případě, že obviněný je stíhán pro trestný čin

[52] Bezouška, P: 2001, s. 3, Klášterecký, J., 2005, s. 2 (internet. odkaz)

teroru (§ 93 a 93a), obecného ohrožení (§ 179 odst.2, 3), nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů (§ 187 odst.3, 4), vraždy (§ 219), ublížení na zdraví (§ 222), loupeže (§ 234 odst.3), znásilnění (§ 241 odst.2 - 4) a pohlavního zneužívání podle § 242 odst.3,4 trestního zákona.

Náhrada za vazbu koluzní možná není. V případě vazby útěkové nebo předstižné je možné kombinovat dvě opatření např. slib a peněžitou záruku (kauci). Pokud obviněný poruší podmínky pro přijetí peněžní záruky, složená kauce připadne státu (na to musí být osoba, která záruku složila předem upozorněna), pokud podmínky dodrží nebo pominou důvody, které vedly k přijetí peněžité záruky, vrátí se záruka obviněnému nebo osobě, která ji složila.[53]

Obviněnému, který byl pravomocně odsouzen k trestu odnětí svobody může být uložen také peněžitý trest. Pokud určitou částku nezaplatí do stanovené lhůty, mohou být použity prostředky z peněžité záruky.[54]

27. srpna 2004 byla podepsána Dohoda o spolupráci mezi vězeňskou službou ČR a Probační a mediační službou ČR (PMS). Jednání o spolupráci vedli ředitel Probační a mediační služby ČR Mgr. Pavel Šterna a ředitelka Vězeňské služby ČR Mgr. Kamila Meclová. Z dokumentu, který byl předložen vyplývá, že Probační a mediační služba má poskytovat informační servis odbornému personálu i obviněným (odsouzeným), a to pravidelně jednou ročně. Obvinění a odsouzení mají možnost podat *„Podnět k zahájení spolupráce s PMS"*, aby mohli posléze řešit podmínky

[53] K § 73 a 73a tr. řádu

podmínečného propuštění. Cílem PMS je začlenit obviněného (odsouzeného) do života společnosti, tak aby neporušoval zákony.[55]

„Integrace je proces, který směřuje k obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění a seberealizaci."[56]

13. června 2005 byl zahájen společný projekt PMS a Vězeňské služby ČR ve spolupráci s Velkou Británií a Finskem, který bude probíhat 16 měsíců. Cílem je rozvíjet a zefektivnit spolupráci mezi justičními složkami kterými jsou soudci, státní zástupci, PMS a Vězeňská služba. Tentýž den proběhla beseda, které se zúčastnili čeští a zahraniční zástupci zmiňovaného projektu. Vyměnili si své zkušenosti a informovali ostatní o situaci ve vlastní zemi. Shodli se na tom, že s touto problematikou mají stejné zkušenosti a že spolupráci vnímají jako přínos.[57]

Myslím, že spolupráce s ostatními evropskými zeměmi může přinést mnoho dobrého a být výrazným krokem dopředu. Probační a mediační služba je v naší zemi poměrně mladým institutem a jeho důsledné uplatňování by mohlo např. pomoci věznicím a vazebním věznicím v boji s přeplněností.

Rada Evropy doporučuje, aby v co největší míře byly využívány alternativy k vyšetřovací vazbě, např. propuštění na kauci, povinnost zdržovat se na jedné adrese, omezení

---

[54] Klášterecký, J., 2005, s. 3 (internet. odkaz)
[55] Vězeňská služba České republiky, 2004, Podpis dohody o spolupráci s Probační a mediační službou, s. 1 (internet. odkaz)
[56] Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2006, Poslání a cíle Probační a mediační služby České republiky, s. 1 (internet. odkaz)
[57] Vězeňská služba české republiky, 2005, Podmíněné propuštění s dohledem přispěje k rozvoji efektivní spolupráce mezi justičními složkami, s. 1 a 2 (internet. odkaz)

pohybu, návštěva určitých míst jen s povolením nebo stanovení úředního dohledu.[58]

[58] Doporučení Rady Evropy č. R (99) 22, Opatření vztahující se k přípravnému řízení (internet. odkaz)

5. DALŠÍ ASPEKTY PRÁVNÍ ÚPRAVY VAZBY

5.1. Příkaz k zatčení

Příkaz k zatčení osoby obviněné z páchání trestné činnosti je upraven v § 69 tr. ř. Pokud není možné, aby byl obviněný zadržen nebo zajištěna jeho přítomnost u výslechu, tak může být zatčen. V přípravném řízení vydává příkaz k zatčení soudce. Návrh k tomu vydává státní zástupce. V případě, že jde o řízení před soudem vydává příkaz předseda senátu. Zatčení provede policejní orgán, který obviněného musí nejpozději do 24 hodin předat soudu. Jestliže tato podmínka není dodržena, tak musí být obviněný propuštěn. Výslech musí proběhnout neprodleně a výsledek musí být sdělen obviněnému do 24 hodin od zatčení. Pokud je rozhodnuto o tom, že na obviněného bude uvalena vazba, tak je převezen do místa uvalení vazby policejními orgány.[59]

5.2. Přijímání do věznic

Evropská vězeňská pravidla ustanovují, že do výkonu vazby nesmí být přijat nikdo bez platného písemného rozhodnutí o výkonu vazby. Neprodleně se musí zaznamenat údaje o umístění a přijetí. Dále pak musí být uschovány na bezpečném místě údaje o nově uvězněném (identita vězně, důvody pro uvěznění a kdo o tom rozhodnul, den a hodina přijetí či propuštění). Dokumentace musí obsahovat také zprávu lékaře a zaměstnanců věznice, kteří jsou za obviněného zodpovědní. Zpráva o chování vazebně stíhaného musí být uschována odděleně a pravidelně aktualizována.[60]

---

[59] § 69 odst. 1 – 7 tr. ř.

[60] Doporučení Rady Evropy č. R (87) 3, Evropská vězeňská pravidla, Druhá část: Správa vězeňských ústavů, Příjem vězně a záznam o jeho přijetí (Internet. odkaz)

Je důležité, aby byli obvinění přijímáni do věznic na základě hummáních a všeobecně přijímaných morálních zásad. Příjem by neměl být nepříjemný a na druhé straně obviněný si musí uvědomit, že je nezbytný a může napomoci při řešení případných problémů, které se vyskytují během vazby. Procedura přijímaní také umožňuje zaměstnancům vězeňské služby lépe pochopit osobní potřeby obviněných.[61]

„Správný záznam podrobností, týkajících se přijetí vězňů do vězeňského ústavu, představuje významnou záruku práv jednotlivce a je i ochranou proti svévolnému uvalení vazby. Tyto podrobnosti jsou rovněž nezbytné pro vyřizování stížností, podaných buď již během příjmu, nebo později."[62]

Při příjmu také nastávají stresové situace a napětí. Obvinění (odsouzení) řeší osobní problémy týkající se jejich rodin, přátel a zaměstnání. Ve chvíli, kdy jsou tyto problémy naléhavé by měli zaměstnanci věznic zaujmout kladný a chápavý postoj. V takovém případě by měl mít obviněný možnost kontaktovat příbuzné telefonicky nebo alespoň dopisem a také možnost obrátit se na specialisty.[63]

Je otázkou jakým způsobem probíhá příjem obviněných nebo odsouzených v České republice. Evropská pravidla obsahují spoustu ustanovení ohledně hummánosti, ale výzkumy na toto téma v ČR provedeny nebyly. Myslím si, že je u nás institut vazby nadužíván a o nějaké ochraně proti svévolnému uvalení vazby nemluvě. A o relevantnosti uvalování vazby lze rozhodně polemizovat. Ale to je tak asi

[61] tamtéž
[62] tamtéž
[63] tamtéž

vše, co lze, protože účinná supervize není zakotvena v českém právním řádu.

§ 70 tr. ř. upravuje Vyrozumění o vzetí do vazby. Je třeba ihned uvědomit některého rodinného příslušníka obviněného a jeho zaměstnavatele (v případě vzetí do vazby příslušníka ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru je třeba vyrozumět jeho velitele nebo náčelníka). Pokud s tím obviněný nesouhlasí, nemusí být informován nikdo. Pokud jde o mladistvého, musí být uvědoměna rodina i v případě, že si to obviněný nepřeje. Jestliže jde uvalení vazby na cizince[64], musí soud uvědomit příslušný konzulární úřad státu, kde je cizinec veden jako občan, pokud ovšem nestanoví jinak vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je česká republika vázána.[65]

Při změně rozhodnutí o trvání nebo důvodů vazby musí být ihned informována příslušná věznice. Toto vyrozumění provede orgán činný v trestním řízení, který vede řízení v době, kdy došlo ke skutečnosti, kterou je třeba oznámit.[66]

Věznice musí být podle § 70a tř.ř. vyrozuměna o:

„a) vzetí obviněného do vazby,

b) změně důvodů vazby,

c) rozhodnutí o dalším trvání vazby,

d) rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby,

e) zákonném označení trestných činů, pro které je obviněný stíhán, nebo o jejich změna,

---

[64] Podle § 28 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby je nutné poučit cizince ihned po přijetí do vazby o je právu obracet se na diplomatickou misi a konzulární úřad státu, jehož je občanem. Poučení musí být provedeno v mateřském jazyce obviněného nebo v jazyce, kterému rozumí. V případě, že je cizí státní občan držen ve vazbě vyhošťovací a neporušuje stanovený pořádek a kázeň, má právo vykonávat vazbu v oddělení se zmírněným režimem.

[65] § 70 tr. ř.

[66] § 70a tr. ř.

f) jménu, příjmením a adrese obhájce, který obviněného zastupuje

g) osobních údajích spoluobviněného, pokud se nachází ve vazbě,

h) postoupení věci jinému orgánu činnému v trestním řízení,

i) podání obžaloby nebo pravomocné rozhodnutí o vrácení věci státnímu zástupci k došetření"

5.3. Propouštění

§ 10 tr. zákona č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby stanovuje podmínky, za kterých může být obviněný propuštěn. Tato situace nastává v případě, kdy věznice obdržela:

a) písemný příkaz, aby obviněný byl propuštěn na svobodu, vydaný soudem na základě jeho rozhodnutí,
b) písemný příkaz, aby obviněný byl propuštěn na svobodu, vydaný státním zástupcem na základě jeho rozhodnutí v případech stanovených zvláštním zákonem,
c) písemný příkaz státního zástupce, aby obviněný byl propuštěn na svobodu, vydaný při výkonu dozoru nad dodržováním právních předpisů při výkonu vazby,
d) písemný příkaz, aby obviněný byl propuštěn na svobodu na základě rozhodnutí prezidenta republiky nebo ministra spravedlnosti v řízení o udělení milosti,
e) písemný příkaz, aby obviněný byl propuštěn na svobodu na základě rozhodnutí ministra spravedlnosti v řízení o mimořádných opravných prostředcích nebo v řízení o vydání do ciziny.

Přijímání a propouštění obviněných z vazby se realizuje, na rozdíl od nástupu a propouštění odsouzených z výkonu trestu, nepřetržitě.

6. PRÁVA OBVINĚNÝCH

Obviněný má právo podávat stížnosti a žádosti státním orgánům České republiky. Věznice je musí odesílat ihned po obdržení.[67]

Jestliže obviněný zažádá o rozmluvu s ředitelem věznice musí mu to být umožněno bez odkladu. V případě, že ředitel rozhovor nemůže uskutečnit, může obviněný promluvit s jeho zástupcem.[68]

„Zaměstnanci Vězeňské služby jsou povinni dbát na zachovávání práv, která obvinění mají ve výkonu vazby."[69]

V roce 2003 byl uveřejněn výzkum Českého helsinského výboru, který monitoroval podmínky výkonu vazby a trestu odnětí svobody žen a mladistvých v České republice (žádný výzkum, který by monitoroval výkon vazby a odnětí svobody mužů vyhotoven nebyl). Výzkum probíhal v osmnácti věznicích formou dotazníkového šetření a řízených pohovorů. V době, kdy byla sbírána data (červen - říjen 2002) bylo v průměru vazebně stíháno 160 žen a 116 mladistvých a průměrný počet odsouzených byl 524 žen a 73 mladistvých. Výzkumu se zúčastnilo 61 % obviněných žen, 74 % obviněných mladistvých, 34 % odsouzených žen a 47 % odsouzených mladistvých. Bylo zkoumáno, jakým způsobem jsou ženy a mladiství informováni o svých právech a povinnostech a jak jsou spokojeni s podmínkami ve vazebních věznicích a věznicích v České republice

[67] § 20 odst. 1 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[68] § 20 odst.2 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[69] § 20 odst. 3 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby

6.1. Stravování

„Věznice poskytuje obviněným pravidelnou stravu za podmínek a v hodnotách, které odpovídají udržení zdraví a přihlížejí k jejich zdravotnímu stavu a věku, přitom přihlíží k požadavkům kulturních a náboženských tradic."[70]

Z doporučení Rady Evropy vyplývá, že strava a způsob, jakým je obviněným (odsouzeným) podávána může ovlivnit jejich názor na vedení věznice. Strava a voda jsou pro život nutné, ale neznamená to, že by lidem, kteří jsou vězněni měla být předkládána špatná a nedobrá jídla. Ne všechny prostory vězeňských kuchyň jsou nově zařízené a tudíž ani nemohou podléhat evropským zdravotním normám. Nicméně Rada Evropy doporučuje, aby ředitelé věznic tyto normy hlídali a zajišťovali co nejlepší podmínky stravování.[71]

Český helsinský výbor (nadále už ČHV) se tázal, zda jsou ženy a mladiství spokojeni se stravováním ve věznicích. Výsledek této části výzkumu pro mě (asi by nebyl ani pro veřejnost) není překvapující. Jedna třetina obviněných žen odpověděla, že většinou spokojené se stravou nejsou. Necelá jedna třetina je spokojena většinou, jen 5 % žen odpovědělo, že je spokojeno vždy. Většina žen nemá možnost výběru jídel a vlastní jídlo si může připravovat 2-3x týdně pouze jedna žena. Výsledky výzkumu v oddělení pro mladistvé byly obdobné.[72]

---

[70] § 11 tr. z. 293/1993 Sb. o výkonu vazby

[71] Doporučení Rady Evropy č. R (87) 3, Evropská vězeňská pravidla, Druhá část: Stravování - komentář (internet. odkaz)

6.2. Nákup potravin a věcí osobní potřeby, přijímání balíčků a věcí osobní potřeby

„Obviněný má právo na nákup potravin a věcí osobní potřeby nejméně jednou týdně v zaručeném sortimentu, který stanoví vnitřní řád věznice. Nákup se uskutečňuje zpravidla formou bezhotovostní platby."[73]

Také má právo přijmout balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby (hmotnost nejvíce 5 kg), a to jednou za tři měsíce. V případě, že jde o balíček s oděvy, knihami, denním tiskem nebo hygienickými potřebami, tak se na něj omezení nevztahuje. Tyto balíčky kontroluje orgán Vězeňské služby a pokud by obsahovaly věci, které není dovoleno držet v cele, zejména pak věci, které by mohly ohrozit zdraví a život, pošlou se zpět odesílateli. Peníze může obviněný přijímat bez omezení, vězeňská služba musí zajistit jejich bezpečné uložení a nechat s nimi obviněného disponovat. [74]

Z výzkumu ČHV vyplynulo, že sortiment, který nabízí vězeňské kantýny, je dostačující pro necelou polovinu respondentek, ostatní byly nespokojené. Mladiství byli spokojeni ze tří čtvrtin, ostatní ne.[75]

90 % dotázaných respondentek bylo správně seznámeno s tím, že balíček mohou dostat jednou za tři měsíce, ale jen jedna žena uvedla, že mohou přijímat neomezeně balíčky s oblečením. Dvě třetiny uvedly, že balíčky dostávají, a to

---

[72] Český helsinský výbor, 2003, s. 17 a 31 (internet. odkaz)
[73] § 16 odst. 1 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[74] § 16 odst. 2 – 4 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[75] Český helsinský výbor, 2003, s. 17 a 31 (internet. odkaz)

většinou od rodiny. Ostatním nemá balíčky kdo zasílat.[76] Je tedy zřejmé, že ženy nebyly dostatečně seznámeny se zákonem o výkonu vazby a nebo spíše nemají zájem. Situace ve věznicích, kde jsou vazebně vyšetřováni mladiství je podobná. O tom, zda smějí přijímat balíčky byli informováni téměř všichni, jen 90 % z nich je dostávalo, nejčastěji od rodiny a jiných příbuzných.[77]

6.3. Odívání

„(1)Obviněný má právo používat ve výkonu vazby vlastní oděv, prádlo a obuv za předpokladu, že splňují podmínky hygienické a estetické nezávadnosti a že má zajištěnu jejich výměnu na vlastní náklady. (2)Nejsou-li splněny podmínky stanovené v odstavci 1, je obviněný povinen používat vězeňský oděv, prádlo a obuv. V takovém případě se jeho vlastní oděv, prádlo a obuv odevzdají do úschovy věznice."[78]

Pokud nemá obviněný možnost výměny nebo mu není dovoleno nosit vlastní oděvy, musí mu být půjčen oděv, který poskytuje věznice. Takový vězeňský oděv musí vypadat korektně, nesmí být ponižující. V případě, že je obviněným (odsouzeným) povoleno opustit věznici, musí se jim umožnit vzít si na sebe vlastní oděv nebo zapůjčit si jiný, který by byl nenápadný. Také v případě návštěvy by mělo být umožněno si obléknout civilní oděv. [79]

---

[76] tamtéž, s. 18
[77] tamtéž, s. 31 a 32
[78] § 12 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[79] Doporučení Rady Evropy č. R (87) 3, Evropská vězeňská pravidla, Druhá část: Oděv a lůžkoviny a komentář k této pasáži (internet. odkaz)

Podle ČHV má možnost nosit vlastní oděv jedna třetina žen, polovina ho pak nenosí, protože nemá možnost pravidelné výměny, která musí být 1x za týden. 5 % žen uvedlo, že věznice jim neumožňuje, aby mohly nosit vlastní prádlo. Civilní oblečení nosí polovina mladistvých respondentů. V dalších případech, kdy vlastní oděvy nenosí uvádějí jako důvody nevyužívání např. nemožnost pravidelné výměny, velkou vzdálenost od místa bydliště, zbytečný výdaj a nebo, že si nechtějí ničit své oblečení.[80]

Je zřejmé, že náklady spojené s výměnou prádla jsou nemalé, také vzdálenost od místa bydliště může být problémem, proto obvinění (odsouzení) většinou nosí vězeňské oděvy (ty jsou šity vězni samými). Je otázkou, a to už výzkum neuvádí, zda je možnost vlastní oděvy čistit přímo ve věznicích nebo musí tuto službu vždy zajišťovat osoba blízká, která je s obviněným v kontaktu. Kdyby v českých vazebních věznicích byla možnost využívat vlastních prádelen, rozhodně by došlo k úsporám.

6.4. Korespondence

„Obviněný může přijímat a na svůj náklad odesílat písemná sdělení bez omezení."[81]

Korespondence je kontrolována orgánem Vězeňské služby, v případě koluzní vazby provádí kontrolu orgán, který vede řízení, a to do lhůty 14dnů od přijetí korespondence do věznice.[82]

---

[80] Český helsinský výbor, 2003, , s. 16,17 a 30 (internet. odkaz)
[81] § 13 odst. 1 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[82] tamtéž odst. 2

"Vězeňská služba má povinnost korespondenci zadržet a předat orgánům činným v trestním řízení, zakládá-li její obsah podezření z trestné činnosti nebo jestliže by doručením korespondence mohl být mařen účel vazby."[83] V tomto případě se korespondence zakládá do trestního spisu.[84]

Kontrola nesmí být prováděna pokud jde o korespondenci „mezi obviněným a obhájcem, mezi obviněným a státními orgány České republiky nebo diplomatickou misí anebo konzulárním úřadem cizího státu anebo mezi obviněným a mezinárodní organizací, která je podle mezinárodní úmluvy, jíž je Česká republika vázána, příslušná k projednávání podnětů týkajících se ochrany lidských práv."[85]

Pokud obviněný neumí číst a psát, musí Vězeňská služba zajistit, aby mu byly přečteny přijaté dopisy a poskytnuta pomoc při sepisování žádostí, stížností a dopisování s obhájcem.[86]

Při výzkumu ČHV uvedly některé ženy, že píší dopisy jednou týdně nebo jednou měsíčně. V případě mladistvých má možnost psát dopisy 90 % dotázaných každý den, ostatní jednou týdně nebo občas. [87]

6.5. Užívání telefonu

V případě, že obviněný není držen v koluzní vazbě, tak mu musí být umožněno v odůvodněných případech kontaktovat

---

[83] § 13 odst. 2 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[84] tamtéž
[85] § 13 odst. 3 tr.z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[86] tamtéž odst. 4
[87] Český helsinský výbor, 2003, s. 18 a 32 (internet. odkaz)

blízkou osobu telefonem. Pokud obviněný uvede závažný důvod, tak mu může být povoleno kontaktovat osobu jinou, než je blízká. Náklady hradí obviněný. Pokud obviněný kontaktuje telefonem svého obhájce, státní orgány, diplomatickou misi, konzulární úřad cizího státu nebo mezinárodní organizaci, tak nesmí být odposloucháván Vězeňskou službou. V případě kontaktu s blízkou osobou může být telefonát odposloucháván.[88]

Existence mobilních telefonů ve věznicích je fakt. O tom, že jejich držení a používání je zakázané, je každý přijímaný obviněný (odsouzený) informován. Jakým způsobem se ale do věznic mohou dostat? Výzkum ČHV uvádí, že čtvrtina ze 16ti dotázaných žen (na tuto otázku mohly odpovídat jen ženy, které prošly řízeným rozhovorem) o existenci mobilních telefonů věděla. Další respondentky to popřely a čtyři nevěděly. Telefony se do věznic údajně dostávají prostřednictvím dozorců a obhájců. Mladiství respondenti uvedli, že mobilní telefony spíše dostupné nejsou, pouze dva zmínili, že o jejich existenci vědí.[89]

Vězeňská služba o existenci mobilních telefonů ve věznicích samozřejmě ví a vykazuje, že se jí podařilo v porovnání s rokem 2005 snížit počet nalezených telefonů více než o 50 %.[90] Toto „snížení" však může signalizovat nedůslednost kontrol nebo větší rafinovanost obviněných. Ačkoliv uvádí, že zpřísnila osobní prohlídky obviněných a odsouzených a zavedla technické prostředky jako rentgenová zařízení a detekční rámy.

---

[88] § 13a odst. 1 – 4 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[89] Český helsinský výbor, 2003, , s. 24 a 38 (internet. odkaz)
[90] Vězeňská služba České republiky, 2006, Vězeňská služba na počátku roku 2006, s. 1 (internet. odkaz)

6.6. Návštěvy obviněných

„Obviněný má právo na přijetí návštěvy v počtu nejvýše čtyř osob jednou za dva týdny v trvání devadesáti minut."[91]

Návštěva může být uskutečněna za kratší dobu než dva týdny i delší než devadesát minut, a to v případě, že obviněný tuto návštěvu řádně odůvodní a bude s ní souhlasit ředitel věznice.[92]

U obviněných, u kterých je uložena koluzní vazba stanoví podmínky a je přítomen v přípravném řízení státní zástupce a v řízení před soudem soudce. Podmínkami se zde rozumí zejména termín návštěvy a okruh osob, které budou přítomny na návštěvě. Jestliže tyto podmínky nejsou dodrženy, Vězeňská služba návštěvu neumožní a zaznamená do spisu obviněného. V případě předběžné vazby stanoví podmínky návštěvy státní zástupce, u vydávací nebo předávací vazby soudce.[93]

Návštěvy potom probíhají v místnosti tomu určené, přítomny jsou orgány Vězeňské služby nebo orgán činný v trestném řízení. Z bezpečnostních důvodů může návštěva proběhnout v místnosti, kde jsou osoby odděleny přepážkou. O tom rozhoduje ředitel věznice. V případě, že by obviněný nebo návštěva byli upozorněni, že porušují pořádek nebo ohrožují bezpečnost a neuposlechli, může Vězeňská služba návštěvu přerušit a ukončit.[94]

---

[91] § 14 odst. 1 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[92] § 14 odst. 1 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[93] § 14 odst. 2 a 3 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[94] § 14 odst. 4,5,7 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby

„Obviněný má právo přijímat ve věznici návštěvy obhájce neomezeně."[95] Omezení z předchozích odstavců se na tuto návštěvu nevztahuje. Obviněný má také právo přijmout návštěvu advokáta, který ho zastupuje v jiné věci, pokud není držen ve vazbě koluzní a činný orgán v trestním řízení by nerozhodnul jinak.[96]

Výzkum ČHV zjistil, že většina obviněných žen se snaží zachovat vztah s rodinou a přáteli. Děti obviněných z velké většiny žijí u jejich rodičů, partnera nebo v dětském domově. Většina žen se vídá se svými dětmi jednou měsíčně někdy i po delší době nebo vůbec, a to z důvodu, že své děti nechtějí vidět nebo jim to bylo zakázáno (už nebylo uvedeno, z jakého důvodu). Při těchto návštěvách bývají přítomni pracovníci vězeňské služby, rodina a partneři. V kontaktu se svým obhájcem jsou občas dvě třetiny respondentek. Část obviněných žen s ním doposud nemluvilo vůbec a důvodem nebyla chyba věznice, ale spíše zanedbávání povinností vůči klientům ze strany obhájců.[97]

Mladiství ve výkonu vazby uvedli, že se často vídají s rodiči, zejména s matkou, sourozenci a také s přáteli,a to častěji než jednou měsíčně. Dvě třetiny dotázaných uvedli, že se svým obhájcem jsou v kontaktu občas, minimálně jednou za dva měsíce. Desetina uvedla, že svého advokáta vidí jednou i vícekrát týdně. Téměř čtvrtina se s ním nesetkává vůbec.[98]

Zákon o výkonu vazby jasně stanovuje pravidla styku s obhájcem. Obviněný má možnost ho vidět kdykoli, neomezeně

---

[95] § 14 odst. 8 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[96] § 14 odst. 8 a 9 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[97] Český helsinský výbor, 2003, s. 14 a 21 (internet. odkaz)

a rozhovoru se nesmí účastnit nikdo jiný. Jak je tedy možné, že poměrně velká část dotazovaných ho vůbec neviděla? Je samozřejmě možné, že byli do vazby vzati v době, kdy zrovna začal probíhat výzkum, ale že by za stejných podmínek a ve stejném časovém horizontu bylo uvězněno tolik žen a mladistvých? Spíše se mi zdá, že naše orgány činné v trestním řízení pracují pomalu a lidé, kteří nemají jinou možnost, než čekat ve výkonu vazby, nenaleznou odvolání. Přeci kdyby se průběh vyšetřování zrychlil, nemusely by být věznice přeplněné. Inter omnés constant, že uvalením vazby na obviněného se „aktivita" policejního orgánu výrazně snižuje.

6.7. Duchovní a sociální služby

„Obviněnému se zajišťuje právo na poskytování duchovních a sociálních služeb v rozsahu vyplývajícím za zvláštních předpisů."[99]

Duchovní služby smí vykonávat jen registrované církve a náboženské společnosti, kterým bylo dáno oprávnění podle zvláštního předpisu. Poskytování duchovních služeb může být prováděno formou individuálních rozhovorů, pastoračních služeb, bohoslužeb, vedením studijních hodin, zajištěním vhodné literatury ke studiu apod. Obviněný musí být informován o tom, že má možnost účastnit se duchovních služeb, ale nesmí k nim být nucen. V rámci zajištění bezpečnosti se těchto hodin zúčastňuje zaměstnanec Vězeňské služby. Osoby pověřené církví musí dodržovat vnitřní řád

[98] tamtéž, s. 26 a 35
[99] § 15 odst. 1 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby

věznice. Obviněnému může být odepřena duchovní služba, a to v případě, že porušil vnitřní řád věznice.[100]

Dohodu o duchovní službě uzavřeli Vězeňská služba České republiky, Ekumenická rada církví České republiky a Česká biskupská konference na základě § 48 zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších předpisů a § 15 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby a § 9 odst. 1 a 2 zákona č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností. Dohodou je upravena vzájemná pomoc výše uvedených institutů.[101]

Vězeňskou duchovenskou péči mohou vykonávat křesťané, duchovní nebo laici, kteří byli pověřeni k této činnosti vedením církví. Působí na základě tolerance církví a náboženských společností a vzájemně spolupracují. Své služby mají poskytovat osobám ve výkonu trestu odnětí svobody a ve výkonu vazby, jejich rodinám, personálu věznic a obětem trestné činnosti.[102]

Duchovní služba je forma pomoci, projev svobody a způsob styku s vnějším světem. Každý obviněný má právo na náboženská setkání a pokud to umožňují podmínky věznice, tak na bohoslužbu. Musí mu být také umožněn přístup k literatuře týkající se vlastní víry. Pokud se ve věznici nachází dostatečný počet obviněných (odsouzených) se stejným vyznáním, tak by měla vzniknout dohoda

[100] § 15 odst. 2 – 9 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby

[101] Členy ekumenické rady církví jsou: Apoštolská církev, Bratrská jednota baptistů, Církev bratrská, Církev československá husitská, Českobratrská církev evangelická, Evangelická církev metodistická, Evangelická církev a.v. v ČR, Jednota bratrská, Pravoslavná církev v českých zemích, Slezská církev evangelická ausburgského vyznání a Starokatolická církev. Přidruženou církví je Armáda spásy. Pozorovateli Ekumenické rady církví jsou: Anglikánský sbor sv. Klimenta v Praze, Církev adventistů sedmého dne a Federace židovských obcí v ČR, Dohoda o duchovní službě

[102] Stanovy vězeňské duchovenské péče, 1999, s. 1 a 2,

s kvalifikovaným představitelem náboženské denominace, který by trvale působil ve věznici.[103]

Dlouhá éra komunistické diktatury uzurpovala církevní život v Českých zemích, tak to, co kdysi bylo běžné se dnes jeví jako zvláštní až nezajímavé. Proto stávající pastorační péče ve věznicích nemá takové účinky, aby ovlivnila duchovní život obviněného a nebo dokonce jeho život po propuštění z věznice. Víra je stará jako lidstvo samo, ale vždy záleželo a dosud i záleží, kde a jakým způsobem se šíří. Netvrdím, že tato situace je nezměnitelná, ale přeci jen sedmnáct let je málo, když předtím se jiní snažili dva tisíce let. Nelze vyloučit, že člověk, který se nachází za zdmi věznice, žije v úzkosti a nesvobodě, může tuto formu pomoci vyhledat, ale je pravděpodobné, že po propuštění se vrátí zpět do svého „normálního" života. Řada obviněných pastorační péči spíše vnímá jako zpestření vězeňského stereotypu, než jako duchovní péči. A velmi často se tisky Bible darované obviněným používají k jinému účelu, než ke čtení (z vytržených stránek se balí cigarety).

„K zajišťování sociálních služeb obviněným věznice vyčlení potřebný počet sociálních zaměstnanců Vězeňské služby."[104]

Mezi sociální služby patří zejména:

a) poskytování sociálního poradenství
b) pomoc při řešení obtížných sociálních situací obviněných a jejich rodin

[103] Doporučení Rady Evropy č. R (87) 3, Evropská vězeňská pravidla, Druhá část: Náboženská a morální péče (internet. odkaz)
[104] § 57 odst. 1 ŘVV

c) spolupráci s ostatními zaměstnanci věznice při zajišťování a realizaci práv a oprávněných zájmů obviněných. Sociální zaměstnanci Vězeňské služby spolupracují zejména s kurátory pro mládež, sociálními kurátory, orgány státní správy a územní samosprávy a zájmovými sdruženími občanů.[105]

Obviněné ženy dotazované ČHV uvedly, že se sociálním pracovníkem mohou hovořit na požádání. Některé s ním nebyly v kontaktu nikdy. Téměř čtvrtina byla v kontaktu se speciálním pedagogem, a to na požádání. Institut výkonu vazby nemá a ani nesmí mít výchovný účel, proto speciální pedagog nebo vychovatel působí v tomto oddělení věznice jen v omezené míře.[106]

Domnívám se, že v případě mladistvých obviněných by výkon vazby měl být zcela odlišný. Měl by být zajištěn pravidelný kontakt s vychovatelem, pedagogem, psychologem nebo sociálním kurátorem. Už samo uvalení vazby na mladistvého je alarmující a tento stav by měl být brán vážněji a odpovědněji než u dospělých obviněných už z toho důvodu, že mladistvý bude jednou propuštěn a společnost nesmí mít zájem, aby se trestné činnosti dopouštěl znovu.

Nicméně výzkum ČHV uvádí, že pětina mladistvých hovoří se sociálním pracovníkem každý den, pětina jednou týdně a ostatní nikdy nebo jen občas podle potřeby.[107]

6.8. Kulturní služby

[105] § 57 odst. 2 ŘVV
[106] Český helsinský výbor, 2003, s. 20 a 21, (internet. odkaz)
[107] tamtéž, s. 34

„Obviněný má právo objednat si na svůj náklad knihy, denní tisk a časopisy, včetně zahraničních, pokud jsou distribuované v tuzemsku. Může si půjčovat a hrát společenské hry, z vězeňské knihovny si půjčovat beletrii a odborné publikace, včetně právních předpisů."[108]

Pětina respondentek při výzkumu ČHV uvedla, že volný čas nejraději tráví čtením. To bylo také ohodnoceno jako nejčastější koníček obviněných. V případě mladistvých bylo čtení zařazeno do kategorie méně zastoupených koníčků a zájmů.[109]

§ 17 odst. 2 trestního zákona o výkonu vazby upravuje, za jakých podmínek je možno používat vlastní radiopřijímač a televizor. Tyto musí být napájeny z vlastního zdroje. Před tím, než se začnou přístroje používat musí být zkontrolovány technické parametry. Kontrolu provádí na náklady obviněného správa věznice. Pokud dovolují podmínky věznice připojení na elektrickou síť, tak ředitel věznice může zajistit obviněným povolení k užívání.[110] S tím, že lze od obviněného požadovat paušální úhradu za odběr elektrické energie.

Možnost sledovat televizi měla denně možnost třetina žen dotazovaných ČHV. Další třetina tuto možnost nemá nikdy, pětina jen občas. Mladiství sledování televize jako svůj koníček neuváděli.[111]

---

[108] § 17 odst. 1 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[109] Český helsinský výbor, 2003, s. 19 a 33 (internet. odkaz)
[110] § 17 odst. 2 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby

6.9. Zdravotní péče

„Obviněný má právo na zdravotní péči v rozsahu a za podmínek stanovených zvláštním předpisem s přihlédnutím k omezením vyplývajícím z účelu vazby."[112]

„Obviněný je povinen podrobit se preventivní vstupní, periodické a výstupní (popřípadě i mimořádné) lékařské prohlídce v rozsahu určeném lékařem."[113]

V případě, že obviněný potřebuje péči, kterou nemůže věznice zajistit, musí mu být poskytnuta mimo věznici v určeném zdravotním zařízení a ostrahu v tomto případě zařizuje nejbližší věznice.[114]

Jestliže si obviněný způsobil nebo někomu jinému úmyslně umožnil způsobit mu újmu na zdraví, porušoval léčebný režim, předstíral poruchu zdraví nebo se z vlastního rozhodnutí nepodrobil lékařskému zákroku, ke kterému dal souhlas, tak musí uhradit náklady tímto způsobem vzniklé. Jsou to náklady na střežení a dopravu.[115]

Dále pak má obviněný právo na osmihodinový nepřerušovaný spánek a denně se může účastnit hodinu trvající procházky v prostoru věznice. Ta může být omezena nebo zrušena z důvodů zdravotních nebo na základě rozhodnutí ředitele věznice.[116]

---

[111] Český helsinský výbor, 2003, s. 19 (internet. odkaz)
[112] § 18 odst. 3 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[113] § 18 odst. 4 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[114] § 18 odst. 5 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[115] § 18 odst. 6 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[116] § 18 odst. 1 a 2 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby

Zdravotnická zařízení ve věznicích a zdravotnická zařízení sloužící civilní společnosti by měla být na stejné kvalitativní úrovni. V obou případech jsou lékaři zodpovědní za své pacienty a jejich zdraví. Ve vězeňských zdravotnických zařízeních si obvinění nemají právo vybírat svého lékaře a zajistit, aby to bylo umožněno by bylo příliš komplikované. Lékaři a další zaměstnanci by měli získávat průběžně další vzdělání pomocí doškolovacích kurzů a vězeňská zdravotnická zařízení by měla podléhat pravidelným kontrolám.[117]

Přístup ke stomatologickému ošetření by měl mít každý obviněný.[118]

Dále by pak měla být provedena opatření, která se týkají porodů[119] ve věznicích. Prostory k tomu určené mají být speciální v tom směru, aby umožňovaly poporodní péči o matky a postnatální péči o dítě. Jestliže je to možné, měly by se porody uskutečňovat mimo věznice.[120]

---

[117] Doporučení Rady Evropy č. R (87) 3, Evropská vězeňská pravidla, Druhá část: Zdravotní péče + komentář k této pasáži (internet. odkaz)

[118] tamtéž

[119] § 28a tr. z. č. 293/1993 Sb. upřesňuje výkon vazby na matkách nezletilých dětí. Pokud se v průběhu výkonu vazby narodí ženě dítě, má možnost ho mít u sebe starat se o ně většinou do jednoho roku věku. Ředitel si musí vyžádat posouzení ošetřujícího lékaře a orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

[120] tamtéž

7. UMISŤOVÁNÍ DO VĚZNIC, VYBAVENÍ CEL A HYGIENA OBVINĚNÝCH

7.1. Umisťování do věznic

Paragrafy 6, 7 a 8 zákona č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby stanovují přesné podmínky umísťování obviněných do cel. „Při umisťování obviněných do cel se dbá na to, aby byl dodržen účel vazby a aby nedocházelo k mravnímu nebo jinému ohrožení obviněných."[121] Při výběru typu věznice se vždy musí přihlížet ke zvláštním požadavkům na zacházení s obviněným, jeho věku a specifickým potřebám zdravotní péče.[122]

Pokud obviněný zažádá o umístění do samostatné cely (žádosti je vyhověno pouze pokud to umožňují podmínky věznice) nebo o umístění do jiné cely, tak mu to musí být na základě jeho žádosti umožněno. Svoji žádost musí odůvodnit. O těchto žádostech potom rozhoduje ředitel věznice nebo jeho zástupce.[123]

Rada Evropy dále upřesňuje, že pokud je to možné, tak by měli být vězni v noci umisťováni do samostatných cel. Pokud jsou vězni ubytováni společně, tak musí být vybíráni takoví, kteří jsou vhodní pro umístění ve společných celách.[124]

Vzhledem k tomu, že naše vazební věznice a věznice dlouhodobě překračují limity týkající se počtu ubytovaných

---

[121] § 6 odst. 1 zákon č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[122] Doporučení Rady Evropy č. R (87) 3, Evropská vězeňská pravidla, Druhá část: Třídění a klasifikace vězňů (internet. odkaz)
[123] § 6 odst. 1 – 4 zákona č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[124] Doporučení Rady Evropy č. R (87) 3, Evropská vězeňská pravidla, Druhá část: Ubytování (internet. odkaz)

osob, tak se stává, že je ve společné cele umístěno až dvanáct lidí. Myslím si, že doporučení Rady Evropy v tomto případě ani dodržovat nelze. To by se musela změnit celá koncepce trestního zákona a řádu. Kdyby se začalo spravedlivě rozhodovat o tom, na koho bude uvalena vazba a kdyby se snížil počet osob, které jsou odsouzeny nepodmíněně k trestu odnětí svobody, a to i formou ukládání alternativních trestů, tak by se dalo uvažovat např. o žádostech umístění do samostatné cely. Budování nových prostor je sice řešení a Ministerstvo spravedlnosti postupně rozšiřuje počet věznic, ale předcházení trestné činnosti v rámci poskytování právního vědomí společnosti má daleko větší význam. Pokud by v osnovách základních škol byl předmět občanská nauka rozšířen o právní vzdělání se zaměřením na obecnou kriminalitu resp. následky z ní plynoucí, měla by ta výuka výrazný vliv na vědomí dospívající populace. Tedy investice do vzdělání by dle mého názoru přinesla větší efekt než investice do výstavby nových věznic.

V místech, kde k překročení kapacity zařízení dojde, by měl být kladen zvláštní důraz na zachování lidské důstojnosti, na povinnost vězeňské správy volit humánní a vstřícné zacházení, a důraz na roli personálu věznic a účinných moderních řídících postupů."[125]

Ženy a mladiství byli tázáni ČHV, jaké jsou podmínky umisťování do cel, kolik lidí nejvíce sdílí jednu celu. Méně, než polovina žen udala, že spolubydlí v cele pro dvě osoby. Jedna pětina je v ložnici sama, což ve výsledném počtu znamená dvě ženy. Tyto ženy uvedly, že výkon vazby je

[125] Doporučení Rady Evropy č. R (99) 22, Řešení nedostatku míst ve vězeňských zařízeních (internet. odkaz)

v tomto případě zatěžující a připomíná spíše samovazbu, tedy formu kázeňského trestu.[126] Je tedy možné, že žádostí o udělení jednolůžkové cely není nakonec mnoho, protože samota výsledně může působit na obviněnou osobu negativně a způsobovat psychické problémy, které mohou přetrvávat i po propuštění a vést k opakování trestné činnosti.

Dále pak jedna pětina žen uvedla, že jsou umístěny v pokojích pro čtyři osoby, jsou i případy, kdy je spolu ubytováno 5 až 8 žen. Co se týče mladistvých, tak více než tři čtvrtiny je ubytováno v ložnicích po dvou, dále pak po třech, po čtyřech a ve dvou případech bydlí mladiství sami. Více než dvě třetiny dotazovaných žen a mladistvých uvedli, že ložnice se jim nezdají dostatečně prostorné a 90 % uvedlo, že si je nemohou vyzdobit podle svého vkusu. Většina dotazovaných jsou kuřáci a jsou umístěni do kuřáckých cel.[127]

V § 7 odst. 1 zákona č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby je upraveno, za jakých podmínek jsou vězni umisťováni do cel. Odděleně musí být:

a) ženy a muži
b) obvinění, na které byla uvalena koluzní vazba
c) obvinění, proti kterým je vedeno společné řízení
d) obvinění, kteří jsou stíháni pro trestné činy § 62 tr.ř.
e) obvinění, kteří jsou stíháni pro trestný čin spáchaný z nedbalosti nebo, kteří dříve nebyli odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody
f) obvinění od odsouzených
g) obvinění, u kterých je podezření na infekční chorobu nebo duševní onemocnění

[126] Český helsinský výbor, 2003, s. 7, 8, 16 a 30 (internet. odkaz)
[127] tamtéž, s. 16 a 30

h) obvinění, na které byla uvalena vyhošťovací vazba (§ 350c).

Hlava V zákona č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby uvádí zvláštní ustanovení ohledně mladistvých ve výkonu vazby. V § 26 je stanoveno, že mladiství se umisťují do cel odděleně od ostatních obviněných. Umístit do cely společně mladistvého a dospělého obviněného je možné jen ve výjimečných případech, kdy je to doporučeno nebo o to mladistvý sám požádá. Stejně jako v § 6 o žádostech rozhoduje ředitel věznice nebo jeho zástupce.[128]

Účelem oddělení obviněných (odsouzených) je jejich izolace od ostatních, kteří by na sebe případně mohli negativně působit. Musí být brána v potaz osobnost obviněného nebo dřívější trestní stíhání (trestní rejstřík) vězněného člověka. Ženy a muži musí být zásadně odděleni, ale mohou se účastnit společných organizovaných činností týkajících se jejich výchovného programu. Mladiství obvinění by měli být chráněni před škodlivými vlivy vězení, měli by mít zvýhodněný režim, který odpovídá jejich věku. Obvinění by se měli zásadně držet odděleně od odsouzených, ale pokud by se společným ubytováním souhlasili, tak je možné jejich žádosti vyhovět.[129]

„Obviněného lze umístit do výkonu vazby se zmírněným režimem, pokud tím nebude ohrožen účel vazby."[130] Tento typ zmírnění režimu vazby je upraven v § 8 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby. Ubytovací prostor v tomto oddělení má společné sociální a kulturní zařízení a obvinění se v něm mohou volně pohybovat a stýkat se s ostatními obviněnými.

---

[128] § 26 tr. zákona č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby

[129] Doporučení Rady Evropy č. R (87) 3, Evropská vězeňská pravidla, Druhá část: Třídění a klasifikace vězňů (internet. odkaz)

Musí se zde dodržovat stanovená pravidla a kázeň. Pokud psycholog nebo lékař nedoporučí umístění do tohoto oddělení, není možné, aby tam byl obviněný držen. Musí být bráno v potaz ustanovení § 7 o oddělení určitých osob.[131]

7.2. Vybavení cel

Cela pro každého obviněného musí být vybavena lůžkem, skříňkou na uložení osobních věcí, stolkem a židlemi a sociálním zařízením, které je odděleno od místnosti neprůhlednou zástěnou. Nutností je také zavedení elektrického osvětlení a signalizačního zařízení (přivolávacího). [132]

Každý obviněný (vězeň) musí mít k dispozici vlastní lůžko a ložní prádlo. To by se mělo měnit tak často, aby byla zajištěna čistota a dobrý stav.[133] Výměna ložního prádla je zajišťována pravidelně, a to vždy po 14 dnech.

V prostorách, kde obvinění žijí nebo i pracují musí být dostatečně velká okna, aby mohli za denního světla číst nebo pracovat. Okna musí umožňovat přístup čerstvého vzduchu, pokud ve věznici není zavedena klimatizace. Všechna oddělení věznic musí být udržována v čistotě. Z hygienických důvodů je nutné vyžadovat od obviněných čistotu. Musí jim být umožněno pravidelně se mýt, pečovat o vlasy a mužům se holit.[134]

---

[130] § 8 odst. 1 tr. zákona č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[131] § 8 odst. 2 – 4 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[132] § 9 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[133] Doporučení Rady Evropy č. R (87) 3, Evropská vězeňská pravidla, Druhá část: Oděv a lůžkoviny – komentář internet. odkaz)
[134] Doporučení Rady Evropy č. R (87) 3, Evropská vězeňská pravidla, Druhá část: Ubytování a Osobní hygiena internet. odkaz)

7.3. Hygiena obviněných

Výzkum ČHV zjistil, že více než polovina žen má denně přístup k teplé vodě, méně než polovině je toto umožněno jen 2-3x týdně, jen jedna žena uvedla, že se může využívat teplou vodu k umývání jen 1x týdně. Podmínky u mladistvých jsou obdobné. Správa věznice má podle § 36 odst. 1 ŘVV zajistit, aby se obvinění ve výkonu vazby mohli sprchovat nejméně 2x týdně.[135]

Z hygienického hlediska mi přijde, že i koupaní „nejméně 2x týdně" je málo a přístup k teplé vodě by měl být umožněn všem obviněným (odsouzeným) každý den.

[135] Český helsinský výbor, 2003, s. 16 a 30

8. POVINNOSTI OBVINĚNÝCH

„Obviněný je povinen dodržovat řád výkonu vazby a vnitřní řád věznice, plnit příkazy a pokyny Vězeňské služby, šetřit majetek věznice a ostatních obviněných a chovat se slušně ke všem osobám, se kterými přijde do styku." Tento úvod pregnantně formuje povinnosti, které musí obviněný dodržovat. Stejně tak všichni lidé se musí řídit pravidly a povinnostmi, které ukládají sami sobě v souladu s mravními hodnotami. Z toho vyplývá, že celý náš život je sledem povinností, které bychom měli dodržovat, ale nemusíme. Následky si potom už neseme s sebou celý život.

Na otázku znalosti vnitřního řádu věznice odpověděly více než dvě třetiny respondentek výzkumu ČHV kladně. Pětina je s řádem seznámena zběžně, ostatní ho neznají vůbec. Jedna třetina neznalost řádu omluvila negramotností, další část uvedla, že nemá snahu se s ním seznámit, protože ho nikdo nedodržuje. Mladiství, kteří vnitřní řád nečetli uvedli jako důvod neznalosti neochotu ho číst. Jeden dotazovaný uvedl, že byl s vnitřním řádem seznámen až v souvislosti s výzkumem ČHV.

Nevím, jakým způsobem ohodnotit tyto odpovědi. Pravidla, která jsou stanovena se porušují. Stane se, že vnitřní řád je dán k přečtení až ve chvíli, kdy do věznice přijde tým výzkumníků ČHV. Pokud je obviněný negramotný, musí mu být vnitřní řád věznice přečten a v tomto i ostatních případech by Vězeňská služba neměla zanedbávat své povinnosti. A to zejména tím, že podpisem obviněného na prohlášení o seznámení s vazebních řádem nebudou nahrazovat seznámení s obsahem tohoto řádu.

„Obviněný nesmí navazovat nedovolené styky s jinými obviněnými nebo s osobami na svobodě, vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky, vyrábět a přechovávat předměty, které by mohly být použity k ohrožení bezpečnosti osob a majetku nebo k útěku, nebo které by svým množstvím nebo povahou mohly narušovat pořádek nebo škodit zdraví, tetovat sebe nebo jinou osobu, anebo nechat se tetovat."[136]

V případě podezření z držení zakázané věci (pokud je tato věc nalezena, tak je po dobu trvání vazby uschována) je obviněný povinen podrobit se osobní prohlídce. Stejně tak musí být provedena prohlídka při přijetí do vazby nebo při přemístění mimo věznici.[137]

Drogová tematika je v současné době velice aktuální. Mnoho osob se právě kvůli prodeji nebo užívání nepovolených látek dostane až za hranici zákona. Jak je ale možné, že se ve věznicích vyskytují drogy, jak se tam dostanou?

Zdrojem jsou dozorci, spoluvězni, návštěvy, balíky a dopisy. K tomuto zjištění došli výzkumníci z ČHV. Druhem drogy, která je ve věznicích dostupná jsou medikamenty (část dotazovaných uvedla, že cena je stejná, ostatní uvedly, že cena je dvakrát vyšší, než na svobodě). Domnívám se, že přítomnost tvrdých drog mohly dotazované popřít už třeba z osobních důvodů. Mladiství obvinění potvrdili, že se ve věznicích vyskytuje marihuana (150,- Kč za cigaretu), heroin (3000,- Kč za 1 gram) a medikamenty.[138]

---

[136] § 21 odst. 2 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[137] § 21 odst. 3 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[138] Český helsinský výbor, 2003, s. 24 a 38

Výzkum ČHV je sice čtyři roky starý, ale pochybuji, že se od té doby problematika šíření návykových látek ve věznicích vyřešila. Žádná dostupná literatura nebo výzkum nebyl uveřejněn. Proto se jen mohu domnívat, že situace je i nadále obdobná, ne-li horší

Další povinnosti obviněných (odsouzených) jsou zahrnuty v § 21 odst. 4 zákona č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby. Jsou to:

a) umožnění kontroly osobních věcí Vězeňskou službou,
b) strpění úkonů, které souvisejí s identifikací obviněného,
c) ohlášení úrazu nebo zranění zaměstnanci Vězeňské služby,
d) uhrazení nákladů nadstandardní zdravotní péče.

„Pokud je to nezbytné k zajištění vnitřního pořádku a bezpečnosti ve věznici, jsou orgány Vězeňské služby oprávněny použít proti obviněnému, odmítajícímu plnit své povinnosti, donucovací prostředky stanovené zvláštním zákonem.[139]

[139] § 21 odst. 5 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby

9. KÁZEŇSKÉ PŘESTUPKY A TRESTY

Porušení povinností (viz 2.8 Povinnosti obviněných)je kázeňským přestupkem. Může za něj být uložen trest. Méně závažný přestupek může být vyřešen formou napomenutí nebo převedením obviněného z oddělení se zmírněným režimem do oddělení s běžným režimem pro výkon vazby. Vzniklé škody hradí obviněný.[140]

Druhy kázeňského trestu jsou:

a) důtka,
b) pokuta, může být uložena do výše 1000,- Kč (musí se přihlédnout k osobním poměrům obviněného, částka může být převedena z prostředků, které má obviněný uloženy ve věznici, ale ty nesmějí klesnout pod 500,- Kč - vlastníkem částky se stává stát respektive Ministerstvo financí),
c) zákaz nákupu potravin a věcí osobní potřeby (výjimkou jsou hygienické potřeby), délka zákazu může být až jeden měsíc,
d) propadnutí věci (tedy věci, kterou obviněný použil ke spáchání přestupku nebo která byla k tomuto účelu určena nebo kterou spácháním přestupku získal - vlastníkem věci se stává stát),
e) umístění do samovazby (doba trvání samovazby může dosáhnout délky až deset dní, u mladistvých pět dní). V této době je obviněný zbaven práva přijímat návštěvy, výjimkou je obhájce zastupující ve vazební nebo v jiné věci. Dále nemá právo na přijetí balíčku, nákup potravin a věcí osobní potřeby (výjimkou jsou hygienické potřeby), číst knihy a časopisy (výjimkou

[140] § 22 odst. 1 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby

je právnická, vzdělávací a náboženská literatura), hrát společenské hry, používat radiopřijímač nebo televizor. Má právo přijímat a odesílat korespondenci a číst denní tisk. Do samovazby nelze umístit těhotnou ženu a obviněného, u kterého byl bylo ohroženo jeho zdraví. Doba rozhodná pro vznik nároku na přijetí návštěvy se nezapočítává, u mladistvých je tomu naopak.[141]

Trest musí být úměrný závažnosti přestupku. Za jeden přestupek lze uložit jen jeden trest.[142]

Pokud je přestupek klasifikován jako trestný čin, může být obviněný trestně stíhán.[143]

Součástí základního vězeňského režimu je dodržování pořádku a disciplíny. Tato pravidla jsou platná jak pro chování jednotlivců, tak pro kolektivní činnosti. Na organizaci kolektivních činností se musí dohlížet tak, aby se odvíjely v souladu s cíli a základními principy výkonu vazby. Musí se dbát na to, aby byla zajištěna důstojnost obviněných, respektovat jejich dobré chování a dodržování řádu.[144]

Pokud je nutné použít donucovací prostředky, tak se musí dbát na jejich velmi striktně upravené používání a případně se jim vyhnout. Mohou se použít, pokud by byli ohrožováni obvinění (odsouzení) nebo zaměstnanci věznice, nebo aby se zabránilo útěkům a škodám. Použití donucovacích

---

[141] § 22 odst. 2, 4 - 8 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[142] § 22 odst. 3 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[143] § 23a odst. 2 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby
[144] Doporučení Rady Evropy č. R (87) 3, Evropská vězeňská pravidla, Druhá část: Disciplína a tresty – komentář

prostředků musí povolit soud nebo příslušný administrativní orgán.[145]

Kázeňské tresty může ukládat ředitel věznice nebo jím pověřený orgán a to jen v případě, že je zcela spolehlivě zjištěno, za jakých okolností byl přestupek spáchán a prokáže se vina obviněného. Obviněnému má být umožněno se k věci vyjádřit, stejně tak i osobě, která uplatňuje vlastnické právo k věci, která může být zabrána. Patnáct dní od té doby, co se orgán oprávněný k uložení trestu dozvěděl o přestupku, musí být rozhodnuto o kázeňském trestu a výsledek rozhodnutí oznámen obviněnému.[146]

Obviněnému se musí neprodleně oznámit, pokud se rozhodlo o zabrání věci nebo mu byla uložena pokuta. Vše musí být obviněnému oznámeno také písemně.[147]

Obviněný se může proti rozhodnutí o kázeňském trestu odvolat do tří dnů od oznámení nebo písemného doručení. Pokud byl uložen trest samovazby, nemá stížnost odkladný účinek. O stížnosti proti rozhodnutí v případě zabrání věci či pokuty rozhoduje okresní soud, v jehož obvodu se věznice nachází. O jiných stížnostech rozhoduje ředitel věznice, generální ředitel Vězeňské služby nebo jím pověřený orgán generálního ředitelství Vězeňské služby. V případě stížnosti, která nemá odkladný účinek se musí rozhodnout bez odkladu.[148]

---

[145] Doporučení Rady Evropy č. R (87) 3, Evropská vězeňská pravidla, Druhá část: Donucovací prostředky – komentář

[146] § 23 odst. 1 – 3 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby

[147] § 23 odst. 4 a 5 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby

[148] § 23 odst. 6 a 7 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby

Více než desetina ze 48 respondentek VČHV byla někdy kázeňsky trestána. Jako příčinu uložení trestu uvedly křičení z okna, nekázeň na vycházce, zaspání, odmítnutí lékařského vyšetření, znehodnocení ústavního oděvu apod. Trestány potom byly zejména zákazem přijímaní balíků, důtkou nebo samovazbou. Většina dotázaných uvedla, že trest byl přiměřený. Podobné byly závěry výzkumu ve věznicích pro mladistvé. Jako důvod uložení trestu mimo jiné uváděli tetování, šikanu a kouření v kulturní místnosti. Většinou jim byl ukládán trest formou důtky, samovazby a zákazem denních aktivit.[149]

Jestliže obviněný minimálně šest týdnů po výkonu kázeňského trestu plní své povinnosti, může být rozhodnuto o zahlazení trestu. Poté je na něj hleděno, jako kdyby mu žádný trest nebyl uložen. O tom rozhoduje ředitel věznice nebo jím pověřený orgán Vězeňské služby.[150]

[149] Český helsinský výbor, 2003, s. 23 a 37
[150] § 23a odst. 1 a 2 tr. z. č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby

10. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY A SYSTÉM VĚZNIC

10.1 Vězeňská služba České republiky

„Vězeňská služba České republiky (dále jen Vězeňská služba ČR) byla zřízena zákonem České národní rady ve smyslu § 1 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky ze dne 17. listopadu 1992 s účinností od 1.1. 1993.„[151] Je samostatnou účetní jednotkou a hospodaří s majetkem státu.[152]

Vězeňská služba ČR zajišťuje:
správu a střežení věznic a vazebních věznic pro místní výkon trestu, převádí a eskortuje osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a ve výkonu vazby,
prostřednictvím *programů zacházení* působí cíleně na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody i některé osoby ve výkonu vazby s předpokladem, že jejich způsob života po propuštění by mohl být nekonfliktní,
výsledků výzkumu v oboru penologie využívá ve výkonu trestu odnětí svobody a ve výkonu vazby,
vede evidenci osob ve výkonu odnětí svobody a ve výkonu vazby a vytváří pro ně podmínky pro pracovní činnost,
zajišťuje bezpečnost a pořádek v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva spravedlnosti.[153]

Vězeňská služba se dělí na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu.

---

[151] Vězeňská služba České republiky, 2005, Vznik – zřízení – základní údaje, s. 1 (internet. odkaz)
[152] Vězeňská služba České republiky, 2006, České věznice, s. 4 (internet odkaz)
[153] Vězeňská služba České republiky, 2006, České věznice a s. 4, Vězeňská služba České republiky, 2005, Vznik – zřízení – základní údaje, s. 1,2, (internet. odkaz)

Vězeňská stráž má postavení ozbrojeného sboru a střeží, převádí a eskortuje osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a ve výkonu vazby, střeží věznice, vazební věznice a věznice pro místní výkon trestu. Jejím úkolem je zajišťovat v těchto místech pořádek a bezpečnost.[154]

14. dubna 2005 se konalo cvičení příslušníků speciální zásahové jednotky vězeňské služby. Zároveň byla předvedena práce eskorty vězeňské služby při mimořádných bezpečnostních opatřeních. V rámci dne otevřených dveří Obvodního soudu pro Prahu 1 se 18. května 2005 uskutečnilo cvičení vězeňské stráže. Muž, který chtěl osvobodit souzeného si chtěl vynutit střelbou pozornost a poté uprchnout i s obviněným. Příslušníci vězeňské stráže, kteří byli vybaveni samopaly útočníka zneškodnili krátce poté, co se mu podařilo vytáhnout zbraň z kapsy. Veřejnost se mohla na přednášce, kterou vedl mjr. Mgr. Miroslav Křídlo seznámit s organizací a životem ve vězení.[155]

Je důležité, že i lidé, kteří se jinak o problematiku vězeňství nezajímají a nepřijdou s ní do styku se mohou takovým názorným způsobem dozvědět alespoň něco z oblasti, která je jim jinak cizí.

Justiční stráž má také postavení ozbrojeného sboru a zabezpečuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva spravedlnosti.[156]

Den otevřených dveří Obvodního soudu pro Prahu 1

---

[154] Vězeňská služba České republiky, 2005, Vznik – zřízení – základní údaje, s. 2 (internet. odkaz)
[155] Vězeňská služba České republiky, 2005, Ukázkový zásah jednotky vězeňské stráže, s. 1 a Vězeňská služba ČR předvedla svoji připravenost, s. 1 (internet. odkaz)
[156] Vězeňská služba České republiky, 2005, Vznik – zřízení – základní údaje, s. 2 (internet. odkaz)

(viz výše), který se konal předminulý rok v dubnu také seznámil návštěvníky s prací justiční stráže, která ten den provázela veřejnost po soudní budově.[157]

V roce 2004 byla přijata některá organizační opatření, která se vztahovala zejména k vnitřní a vnější bezpečnosti (v rámci „Koncepce bezpečnosti Vězeňské služby České republiky). Tyto stanovené cíle byly postupně uplatňovány už v průběhu roku 2004. Další opatření se týkala případného zvládnutí nedovoleného jednání, hromadného vystoupení určitých skupin odsouzených, minimalizování organizovaného zločinu ve vězeňském systému apod. Vězeňská a justiční stráž se podle těchto nových opatření musí řídit.[158]

Správní služba zajišťuje ekonomickou, organizační a výchovnou činnost. Její součástí je i zdravotnická služba. Tuto činnost vykonávají občanští zaměstnanci.[159]

V případě, že vězeňská stráž nemůže zajistit vlastními silami pořádek a bezpečnost v místech výkonu trestu odnětí svobody nebo výkonu vazby mohou být dočasně povoláni k tomuto úkolu zaměstnanci justiční stráže i správní služby.[160]

Vězeňskou službu tvoří:
generální ředitelství, které vede, organizuje a kontroluje činnost ostatních jednotek Vězeňské služby,

---

[157] Vězeňská služba české republiky, 2005, Ukázkový zásah jednotky vězeňské stráže, s. 1 (internet. odkaz)
[158] Vězeňská služba České republiky, 2005, Výroční zpráva o činnosti Vězeňské zprávy České republiky v roce 2004, s. 1 (internet. odkaz)
[159] Vězeňská služba České republiky, 2005, Vznik – zřízení – základní údaje, s. 2 (internet. odkaz)

[160] Vězeňská služba České republiky, 2005, Vznik – zřízení – základní údaje, s. 2 (internet. odkaz)

vazební věznice a věznice, které zřizuje a ruší ministr spravedlnosti, spravují je jednotliví ředitelé, jež jmenuje a odvolává generální ředitel Vězeňské služby,
institut vzdělávání

Vězeňská služba je přímo podřízena Minstru spravedlnosti. Jemu se za svou činnost zodpovídá generální ředitel (v současné době je jím Generál Major Mgr. Luděk Kula) a jemu pak jednotliví ředitelé vazebních věznic a věznic.

Následující členění ukazuje rozdělení kompetencí Vězeňské služby.

Generální ředitel Vězeňské služby ČR:

1) I. náměstek
   a) Odbor vězeňské a Justiční stráže
   b) Odbor výkonu vazby a trestu
   c) Odbor zdravotnické služby
   d) Hlavní kaplan VSČR
2) II. náměstek
   a) Odbor ekonomický
   b) Odbor správní
   c) Odbor logistiky
   d) Odbor informatiky
3) sekretariát GŘ
4) Odbor kontroly
5) Odbor personální
6) Bezpečnostní ředitel VSČR
7) Odbor legislativní a právní
8) Ředitelství středního odborného učiliště, učiliště a odborného učiliště
9) Samostatné oddělení interního auditu
10) Vazební věznice

11) Věznice
12) Institut vzdělávání Vězeňské služby
13) Zotavovny Vězeňské služby[161]

„Vězeňská služba ČR jako součást trestní justice je povinna respektovat v jednání s vězněnými osobami právní řád České republiky, Listinu základních práv a svobod a Doporučení Rady Evropy. Činí tak nejen izolací pachatelů trestné činnosti, ale i vytvářením podmínek pro reintegraci odsouzených osob do společnosti po vykonání trestu odnětí svobody. Vězeňská služba ČR spolupracuje s Probační a mediační službou ČR, Vězeňskou duchovenskou péčí a dalšími nevládními organizacemi.„[162]

Institut vzdělávání je zařízení, které zabezpečuje teoretickou a praktickou přípravu pro zaměstnance Vězeňské služby. Cílem vzdělávání je zvyšování jejich odborné úrovně. Jako samostatné zařízení začal Institut vzdělávání působit v roce 1996 ve Stráži pod Ralskem.[163] „Vzdělávání v Institutu tvoří deset stupňů:

1) základní vzdělání
2) systematické školení
3) studium na civilních středních školách
4) studium na vysokých školách a postgraduální studium
5) systém rozšiřovacích a specializačních kurzů
6) vzdělávání prostřednictvím nestátních organizací
7) vzdělávání managementu Vězeňské služby ČR v rámci programu Phare
8) zahraniční kontakty, cesty a vzájemné výměny zkušeností v rámci EU

[161] Vězeňská služba České republiky, 2005, Generální ředitel Vězeňské služby, s. 1 (internet. odkaz)
[162] Vězeňská služba České republiky, 2006, České věznice, s. 4 (internet. odkaz)
[163] tamtéž, s. 76

9) působení zaměstnanců Vězeňské služby ČR na středních a vysokých školách formou přednáškové, konzultační a publikační činnosti, vedení diplomových prací apod.
10) všemi stupni vzdělání prolíná enviromentální působení prostředím, zájmovými aktivitami ve volném čase, možnostmi kulturního, sportovního i společenského vyžití i celkovým zkvalitněním mezilidských vztahů.„[164]

10.2. Vězeňská služba české republiky v letech 2003 až 2005 a její hlavní úkoly a cíle v roce 2006

Rok 2003

V roce 2003 bylo evidováno 17 277 vězněných osob, z toho bylo 3 409 obviněných a 13 868 odsouzených.[165]

Bylo zjištěno a objasněno o 100 % více případů zneužití nepovolených omamných látek než v roce 2002. Týkalo se to téměř 90 osob. Odsouzení a obvinění si v nejvíce případech přinášejí závislost na omamných látkách ze života civilního a pozornost drogových dealerů se tedy soustřeďuje na vězeňská zařízení více než tomu bylo dříve. Odhalení přítomnosti drog došlo v některých případech s pomocí protidrogově vycvičených psů a pravidelného močového monitoringu.[166] Drogy, jak už jsem zmiňovala (viz 2.8 Povinnosti obviněných) se do věznic dostávají nejčastěji skrze dozorce a návštěvy. Tak jen můžeme doufat, že situace v českém vězeňství opravdu prochází změnami a zaměstnanci budou respektovat pravidla věznic, kam se žádné návykové látky dostat nesmí.

---

[164] tamtéž, s. 76
[165] Vězeňská služba České republiky, 2006, Chcete vědět více?, s. 1 (internet. odkaz)
[166] Vězeňská služba České republiky, 2004, Vězeňská služba ČR v roce 2003, s. 1 (internet. odkaz)

Mobilních telefonů (viz 2.7.4.2 Užívání telefonu) bylo v roce 2003 nalezeno více než 260. Vězeňská služba k tomu uvedla:„Úspěšně probíhal monitoring průniku mobilních telefonů.„[167] Být kompetentní osobou, tak bych se především zabývala otázkou, jakým způsobem se do českých věznic mohlo dostat takové množství telefonů a jakým způsobem se dá tato situace řešit? Řekla bych, že ještě větším zpřísněním prohlídek, kontrolováním samotných dozorců a ostatních zaměstnanců Vězeňské služby. Protože, jak jsem již uvedla, v roce 2005 se sice počet nalezených telefonů snížil, ale stále jen o 50 %.

Vězeňská služba ČR uvedla do provozu dvě nová oddělení, která jsou specializovaná pro výkon protialkoholního léčení ve věznici Heřmanice a pro odsouzené s mentální retardací ve věznici Vinařice. Dalšími odděleními, která už Vězeňská služba využívá déle jsou zaměřená na léčení drogových závislostí, patologického hráčství, léčení sexuologických a psychopatických poruch, oddělení pro matky s malými dětmi a tzv. pracovně nezařaditelné osoby.[168]

A dále pak oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením, které má sloužit pro střežení zvlášť nebezpečných vězňů bylo nově přestavěno ve věznici Stráž pod Ralskem. Další takto vybavené věznice je v Horním Slavkově a práce na těchto zařízeních se dokončovaly v Ostravě, Rynovicích a vazební věznici v Brně.[169]

---

[167] tamtéž, s. 1
[168] tamtéž. s. 1
[169] tamtéž, s. 1

Formou fyzických nebo verbálních útoků bylo napadeno šedesát zaměstnanců Vězeňské služby. Útoky byly vedeny ze strany odsouzených, obviněných i civilních osob.

Byly evidovány tři pokusy o útěk, ale Vězeňská služba zakročila dříve, než k tomu mohlo dojít.[170]

Vězeňská služba zasahovala u šedesáti šesti pokusů o sebevraždu. Z toho jedenáct (v případě odsouzených to byly tři pokusy, v případě obviněných osm!) bylo „úspěšných„. [171] Je patrné, že výkon vazby je velkou psychickou zátěží a mnozí se vlivem okolností dostanou až ke konci svých sil.

Bylo zaznamenáno dvacet dva případů individuální hladovky.[172]

Ve věznicích zemřelo patnáct osob a z toho čtrnáct odsouzených a jeden obviněný.[173]

Došlo k jednomu případu sebepoškození a jak udává Vězeňská služba, stalo se tak po dlouhé době.[174]

Rok 2004

V roce 2004 k velkému zvýšení kriminality. Soudím tak, protože se rapidně zvýšil počet vězněných osob. Bylo evidováno 18 343 osob v českých věznicích, z toho 3 269 obviněných a 15 074 odsouzených.[175]

---

[170] tamtéž, s. 1
[171] tamtéž, s. 1
[172] tamtéž, s. 2
[173] tamtéž, s. 2
[174] tamtéž, s. 2
[175] Vězeňská služba České republiky, 2006, Chcete vědět více?, s. 1 (internet. odkaz)

Opět bylo potvrzeno, že věznice a vazební věznice v české republice se stávají středem pozornosti drogových dealerů. Většina případů držení omamných látek ve věznicích byla objasněna díky zásahu vězeňské služby. Případů zneužití bylo sto sedmdesát jedna, což bylo o 100 % více než předešlý rok.[176]

Vězeňské službě neušlo dvě stě devadesát čtyři mobilních telefonů, což bylo o třicet jedna více než v roce 2003.[177]

V příbramské věznici bylo otevřeno Krizové centrum pro odsouzené s poruchou osobnosti a pro odsouzené, kteří jsou závislí na psychotropních látkách a které tudíž negativně ovlivňují jejich chování.[178]

Moderními objekty podobnými západoevropským se staly po rekonstrukci věznice ve Světlé nad Sázavou a vazební věznice v Liberci. V Horním Slavkově byla nově otevřeno oddělení se stavebně technickým zabezpečením. Stavba byla dokončena již v roce 2003.[179]

Bylo zaznamenáno šedesát útoků na zaměstnance Vězeňské služby, a to fyzicky, verbálně, formou výhružek nebo vytvářením nátlakových situací.[180]

Čtyři vězni se pokusili o útěk, ale jejich plán byl zmařen zásahem Vězeňské služby.[181]

---

[176] Vězeňská služba České republiky, 2005, Vězeňská služba v roce 2004, s. 1 a 2 (internet. odkaz)
[177] tamtéž, s. 2
[178] tamtéž, s. 2
[179] tamtéž, s. 2
[180] tamtéž, s. 2

Bylo evidováno šestnáct sebevražd (jedenáct v případě obviněných, pět u odsouzených) a sedmdesát jedna pokusů o sebevraždu. Většina pokusů byla zaznamenána ze strany obviněných.[182]

Došlo k dvaceti devíti případům individuální hladovky a třinácti hromadným vystoupením. Největší nepokoje byly zaznamenány ve Věznici Vinařice, kde vězněnní vyjádřili tímto způsobem nesouhlas s novelizací zákona č. 169/1999 Sb.[183]

Rok 2005

V prvním pololetí roku 2005 stav vězněných osob opět narůstal stejně jako rok předešlý. K 30.6. bylo evidováno 19 504 vězněných osob. Z toho bylo 3 031 ve výkonu vazby a 16 473 ve výkonu trestu odnětí svobody. Zákonem stanovená minimální ubytovací kapacita na jednoho vězně je 4m2. Ta byla naplněna na 105 %.[184]

V letních měsících se stav vězněných osob nepatrně snížil, a to o 371 osob. Tento stav byl odůvodněn dlouhodobým poklesem vězněných ve vazebních věznicích. Ale naproti tomu počet odsouzených se stabilně zvyšuje.[185]

To je ovšem paradox. Tato situace mi přijde bezvýchodná. Sice byla postavena nová věznice v Rapoticích u Brna, ale je to řešení? Nejdůležitější je přeci jen prevence - kriminalitě předcházet. Kdyby bylo např. pečlivě

[181] tamtéž, s. 2
[182] tamtéž, s. 2
[183] tamtéž, s. 2
[184] Vězeňská služba České republiky, 2005, Vězeňská služba ve statistikách za 1. pololetí roku 2005, s. 1 (internet. odkaz)

zvažováno, jestli jsou důvody vazby oprávněné, tak by stavy vězněných osob nebyly tak vysoké a odstrašující. Také větší spoluprací s probačními úředníky by se dalo předcházet přeplněnosti věznic. Jak už jsem zmiňovala Institut probační a mediační služby v České republice je poměrně mladou záležitostí, tak jen můžeme doufat, že se stane institutem vysoce funkčním a pomůže řešit situaci, kterou jsem popsala.

Dále pak v tomto roce byly zaznamenány dva útěky ze střežených objektů. Oba dva odsouzení byli v průběhu roku zadrženi. Z nestřežených věznic uprchlo dvacet osm odsouzených, z toho dvacet čtyři bylo dopadeno.[186]

Ze strany vězněných bylo napadeno dvacet osm zaměstnanců Vězeňské služby.[187]

Podle slov generálního ředitele Vězeňské služby Luďka Kuly[188] bylo v roce 2005 investováno nejvíce finančních prostředků do techniky, která zajistí bezpečnost v českých věznicích a vazebních věznicích. Dalším cílem, který si generální ředitelství stanovilo je zkvalitnit výkon trestu odnětí svobody a hlavně pak výkon vazby. Jak sám uznal, hygienické a ubytovací podmínky ve vazebních věznicích jsou doposud nedostačující. Dále pak byly a budou stavěny nové společenské a venkovní prostory pro práci a sport.

---

[185] Vězeňská služba České republiky, 2005, Během léta mírně poklesl počet vězňů, s. 1 (internet. odkaz)
[186] Vězeňská služba České republiky, 2006, Základní informace o Vězeňské služba ČR v roce 2005, s. 1 (internet. odkaz)
[187] tamtéž, s. 1
[188] Vězeňská služba České republiky, 2006, Výroční zpráva o činnosti Vězeňské služby v roce 2005, s. 6 a 7 (internet. odkaz)

Hlavní úkoly a cíle v roce 2006

K 20. únoru loňského roku se výšil počet vězněných osob, a to o 493. Přeplněnost ubytovacích kapacit je nyní 103 %, když počítáme s koeficientem 4m2. K 21. únoru bylo evidováno 19 378 vězňů, z toho 2 819 obviněných a 16 559 odsouzených.[189]

České vězeňství má podle Luďka Kuly směřovat k evropským standardům. Podmínky výkonu trestu odnětí svobody a výkonu vazby mají směřovat k humanitě a zákonnosti. Je třeba zvýšit vnitřní i vnější bezpečnost věznic a dále pak kvalitu výchovných, kulturních, terapeutických a vzdělávacích programů.[190]

Nová bezpečností opatření jako rentgenová zařízení a detekční rámy pomohly zabránit dalšímu průniku mobilních telefonů do věznic. Ve srovnání se zimními měsíci minulého roku se počet nalezených telefonů snížil o 50 %. V rámci těchto opatření byly zpřísněny prohlídky odsouzených, obviněných a návštěv.

10.3. Výhledy Vězeňské služby do budoucna

Generální ředitel Vězeňské služby Luděk Kula spolu s týmem odborníků vypracoval koncepci, kde jsou obsaženy plány, směry a cíle Vězeňské služby na období roku 2006 - 2015. Nový materiál byl předložen k podpisu ministru

[189] Vězeňská služba České republiky, 2006, Vězeňská služba na počátku roku 2006, s. 1 (internet. odkaz)
[190] Vězeňská služba České republiky, 2005, O bezpečnosti věznic jednal management VS ČR, s. 2 (internet. odkaz)

spravedlnosti JUDr. Pavlu Němcovi. Ten dokument předminulý rok v září podepsal.[191]

„Základním cílem Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015 je tedy reagovat na nové podmínky a nové souvislosti, v nichž se české vězeňství nachází a současně naznačit směřování a priority českého vězeňského systému.„[192]

Důležitým faktorem k pochopení současné situace a k dalšímu vývoji je studium zahraničních zkušeností, a to zvláště těch evropských. Nejvíce je třeba soustředit se na otázku bezpečnosti ve věznicích. Dále je třeba uvědomit si, že trest má být brán jako omezení svobody pohybu ne omezení občanských práv. Třetím tématem, kterého se týká nová koncepce je přeplněnost věznic. Jak je v dokumentu napsáno, i nadále bude počet vězněných osob růst a musíme se smířit s tím, že tento trend se nám nepodaří eliminovat.[193]

10.4. Vazební věznice a věznice v České republice

Vězeňská služba České republiky spravuje a střeží třicet pět věznic. Z toho je jedenáct vazebních.

Typy věznic:

Náš vězeňský systém rozlišuje čtyři typy věznic:

a) *s dohledem* - nejsou v nich použity stavebně speciální stavebně technické prostředky, nejsou zde zaměstnány ozbrojené stráže, ale vychovatelé s pověřením dohledu a kontroly. Ve věznicích s ostrahou jsou zaměstnáni i

[191] Vězeňská služba České republiky, 2005, Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015, s. 1 (internet. odkaz)
[192] tamtéž, s. 6

dozorci. Odsouzení (obvinění) se v nich mohou pohybovat volně, bez omezení a ložnice jsou uzamykatelné. Vězni, kteří pracují mimo věznici nejsou většinou kontrolováni vězeňskou stráží. Po skončení pracovní doby mohou nosit civilní oděvy. S povolením ředitele věznice mohou docházet na kulturní a sportovní akce v okolí věznice, a to buď samostatně nebo s doprovodem zaměstnanců Vězeňské služby.

b) *s dozorem* - odsouzení (obvinění) se mohou volně pohybovat v prostoru věznice a zamykat si ložnice. Civilní oděv smí nosit jen při návštěvách, sportu, bohoslužbách a akcích mimo věznici (akce mimo věznice jsou pod dohledem vězeňské stráže).

c) *s ostrahou* - odsouzení (obvinění) nemají povolen volný pohyb po věznici (je to umožněno jen v vyjímečně) a jsou pod dozorem zaměstnanců vězeňské stráže. Pracovat mohou v areálu věznice nebo ve střežených pracovištích. Mimo prostory věznice se mohou pohybovat jen ve vyjímečných případech.

d) *se zvýšenou ostrahou* - odsouzení (obvinění) se mohou pohybovat po věznici jen pod dozorem. V ložnicích jsou zamykáni. Pracovat mohou jen v areálu věznice nebo v celách. Volný pohyb nemají povolen vůbec. Společně s ostatními osobami zařazenými v tomto typu věznice se mohou setkávat na společenských a kulturních akcích.[194]

Mimo základní typy věznic jsou v České republice speciální věznice pro mladistvé, ženy a matky s dětmi.[195]

U mladistvých odsouzených (obviněných) je rozlišení

---

[193] tamtéž, s. 7
[194] Skoblová, J., 2000, Vězeňský systém, s. 2 a 3 (internet. odkaz)
[195] Vězeňská služba České republiky, 2006, České věznice, s. 4 (internet. odkaz)

typů věznic stejné. Jen v zacházení s nimi se liší. Je nutné, aby pochopili, že vlastní životní situace musí řešit sami bez pomoci ostatních. Věznice se snaží spolupracovat s rodiči nebo zákonnými zástupci a může jim podávat informace o chování svěřenců i bez jejich souhlasu. Při rozdělení se přihlíží k celkové zprávě, k typu resocializačního programu, jednání a chování.[196]

Je důležité, aby se zmírnil negativní dopad na psychiku mladistvých. Ti by měli být informováni o tom, jaká mohou být úskalí výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody. Přístup k nim by měl být co nejšetrnější a věznice má zajistit co nejplynulejší přechod zpět do společnosti. Např. dokončením, zvýšením nebo rozšířením vzdělání mají mladiství možnost nalézt odpovídající zaměstnání. Pracovní terapie může dopomoci kladnému hodnocení vzdělávání. Výběr volnočasových aktivit je pro mladistvé volitelný, ale vzdělávání je povinné.[197]

K 31.12. 2005 bylo ve věznicích a vazebních věznicích umístěno 64 mladistvých. Z toho 63 mužů a 1 žena.[198]

K 27.1. 2006 bylo obviněno nebo odsouzeno 189 mladistých. Z toho 4 ženy a 185 mužů. Obviněných z celkového počtu bylo 62, z toho 62 mužů a žádné ženy.[199]

---

[196] Skoblová, J., 2000, Vězeňský systém, s. 3 (internet. odkaz)
[197] Vězeňská služba České republiky, 2000, Informace o zacházení s mladistvými vězni, s. 1 a 2 (internet. odkaz)
[198] Vězeňská služba České republiky, 2006, Stavy vězňů ve vazebních věznicích a věznicích Vězeňské služby ČR, s. 1 (internet. odkaz)
[199] tamtéž, s. 1

Pro lepší orientaci k problematice mladistvých ve výkonu vazby přidávám statistiku vývoje stavů mladistvých od roku 1995 - 2002.[200]

Tabulka č. 1

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Muži	492	515	339	254	214	156	116	99
Ženy	17	22	11	10	13	7	4	3
Celkem	509	537	350	264	227	163	120	102

Jak jsem již zmínila na str. 78, Vězeňská služba České republiky střeží a spravuje 35 věžeňských zařízení. Z tohoto počtu je 24 věznic a 11 vazebních věznic. V poslední části mé rigorózní práce se zmíním o každé z vazebních věznic v České republice. Zajímalo mě jaké v nich mají obvinění (odsouzení) životní podmínky,jaké jsou možnosti zvyšování jejich kvalifikace, jaké zájmové kroužky vazební věznice nabízí, jaká je kapacita věznic a zda jsou věznice přeplněné a jakým způsobem se snaží Vězeňská služba tuto situaci řešit. Ale ne každá vazební věznice fakta ohledně přeplněnosti zveřejnila. V této části práce jsem čerpala pouze z jednoho literárního zdroje, a to publikace, kterou vydala Vězeňská služba České republiky na svých internetových stránkách.

1. Vazební věznice Brno[201]

Tato vazební věznice se nachází v Brně-Bohunicích. Byla postavena v 50. letech 20. století a zajišťuje výkon vazby obviněných mužů, žen i mladistvých a zároveň má

[200] Vězeňská služba České republiky, 2003, Vývoj stavů mladistvých v letech 1995-2002, s. 15

oddělení pro výkon trestu odnětí svobody. Kapacita vazební věznice je 527 míst, z čehož 265 míst je určeno pro výkon vazby a 262 pro výkon trestu. Součástí vazební věznice je vězeňská nemocnice, která zahájila provoz v roce 1997 a disponuje 175 lůžky. Naplněnost věznice se dle Vězeňské služby České republiky pohybuje v průměru kolem stanovené kapacity.

Vazební věznice Brno se v roce 2007 rozroste o další areál, který se nachází v nedaleké obci Rapotice. Kapacita této části věznice bude 600 míst.

Věznice poskytuje obviněným a odsouzeným mnoho zájmových kroužků jako jazykový, sportovní nebo divadelní. Nabídka se stále rozšiřuje. Vězni mají možnost zvyšovat si kvalifikaci na Ekonomicko-správní fakultě MU Brno, přičemž výuka probíhá přímo ve věznici.

Myslím, že je důležité si položit otázku, zda plánovat otevření nového vězeňského zařízení nebo raději toto úsilí a finance na to vynaložené investovat do prevence kriminality.

2. Vazební věznice České Budějovice[202]

Vazební věznice se nachází v centru Českých Budějovic V budově bývalého justičního paláce, který byl postaven v roce 1905. Kapacita je 293 míst, z toho je 165 pro obviněné a 128 pro odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody.

[201] Vězeňská služba České republiky, 2006, České věznice, str. 8
[202] tamtéž, str. 12

Věznice umožňuje hlavně mladistvým obviněným různé pracovní, vzdělávací, sportovní, poradenské a další aktivity. Ty jsou cílem ke snížení stresu z uvěznění a dále se pak pracovníci snaží docílit pozitivních osobnostních změn.

V publikaci nebylo uvedeno jaká je současná obsazenost Budějovické vazební věznice. Ale s největší pravděpodobností je kapacita překračována jako téměř ve všech věznicích a vazebních věznicích v České republice.

3. Vazební věznice Hradec Králové[203]

Hradecká vazební věznice se nachází v centru města a v této budově také sídlí krajský soud. Věznice zahájila svou činnost v roce 1933. V nedaleké obci Pouchov se nachází areál Samostatného oddělení výkonu trestu, který je součástí vazební věznice. Kapacita vazební věznice Hradec Králové je 280 míst, z čehož je 160 určeno pro obviněné a 120 pro odsouzené k trestu odnětí svobody. V publikaci se rovněž, jako v části o Českobudějovické vazební věznici, nepíše o přeplněnosti kapacity.

Věznice nabízí pro odsouzené mnoho sportovních a vzdělávacích aktivit. Také využívá pomoci sociálních kurátorů a udržuje kontakty s nevládními organizacemi.

4. Vazební věznice Liberec[204]

Budova vazební věznice Liberec byla postavena již v

[203] tamtéž, str. 20
[204] tamtéž, str. 30

19. století, ale svému účelu slouží až od 60. let 20. století. Po roce 2003 prošla rozsáhlou rekonstrukcí a kapacita byla zvýšena na 377 lůžek. Z tohoto počtu je 169 míst určeno pro výkon vazby a 208 pro výkon trestu odnětí svobody. Vedení věznice přiznává, že kapacita je překračována a v průběhu roku se zde nachází až na 400 obviněných a odsouzených.

Ve volném čase mohou odsouzení i obvinění využívat širokou škálu kroužků např. sportovní, vzdělávací, relaxační či terapeutické. V rámci socializačního procesu pořádá věznice pravidelné akce mimo věznici, díky kterým neztrácí vězni představu o reálném životě na svobodě a mohou jim pomoci k resocializaci po propuštění.

5. Vazební věznice Litoměřice[205]

Budova Litoměřické vazební věznice byla dostavěna v roce 1908 a tomuto účelu slouží dodnes. Kapacita věznice je 333 míst, z čehož 244 je určeno pro výkon vazby a 89 pro výkon trestu odnětí svobody.

Odsouzení i obvinění zde mají podobné možnosti. Věznice jim nabízí mnoho volnočasových aktivit. Mohou se vzdělávat např. v kurzech zvládání konfliktních situací nebo docházet např. do kroužku čtenářského, hudebního či sportovního. Dále pak věznice nabízí sociálně-právní poradenství, relaxační cvičení, pracovní terapii, arteterapii a mnoho dalších odborných aktivit.

[205] tamtéž, str. 32

6. Vazební věznice Olomouc[206]

Budova vazební věznice Olomouc byla dostavěna roku 1902 a od té doby slouží svému účelu. Věznice disponuje 266 místy, z toho 146 je určeno pro výkon vazby a 120 pro výkon trestu odnětí svobody. Průměrný počet vězněných a obviněných se pohybuje okolo 245 osob. V tomto případě jsou tedy dodržovány normy.

Věznění mají možnost si vybrat program zacházení, který jim nejlépe vyhovuje. Jsou to např. aktivity preventivněvýchovné, zájmové, vzdělávací a sportovní. Všechny programy jsou vedeny odbornými zaměstnanci. Největší pozornost je ve věznici věnována převážně mladistvým obviněným. Pro zajímavost dodávám, že součástí programu zacházení je i možnost získat vysokoškolské vzdělání. Další součástí programu je např. protidrogová osvěta či prevence HIV/AIDS.

7. Vazební věznice Ostrava[207]

Budová vazební věznice v Ostravě byla dostavěna v roce 1929 jako součást justičního paláce krajského soudu. Věznice zabezpečuje výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a vyhošťování cizích státních příslušníků. Kapacita věznice je 589 míst, z tohoto počtu je 460 míst pro výkon vazby a 129 pro výkon trestu odnětí svobody.

Stejně jako ve vazební věznice v Olomouci, i tady si každý vězeň vybírá program zacházení. Součástí programu jsou speciální aktivity. Vězni a obvinění mohou využívat

[206] tamtéž, str. 40
[207] tamtéž, str. 46

služeb knihovny a vybírat si ze zájmových kroužků. Od roku 2005 byl zahájen provoz oddělení se zesíleným stavebně-technickým zabezpečením, jehož součástí je víceúčelová místnost, kterou mohou vězni využívat ke sportovním či kulturním aktivitám.

8. Vazební věznice Praha - Pankrác[208]

Roku 1889 byla dokončena stavba věznice v Praze na Pankráci. Stávající pražská vězeňská zařízení už nedostačovala svou kapacitou a dalším důvodem stavby nové věznice byly nevyhovující hygienické podmínky ve starších věznicích. Tato vazební věznice zajišťuje výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody můžu. Kapacita je 858 míst, z toho 468 pro výkon vazby a 390 pro výkon trestu odnětí svobody. Ve věznici se nachází i nemocnice, která disponuje 111 lůžky.

Velká pozornost je tu věnována hlavně mladistvým obviněným a také obviněným z volné vazby. Obvinění mají možnost zúčastňovat se společenských a kulturních akcí, dále se vzdělávat či sportovat. Mohou docházet do různých kroužků a např. i na skupinovou terapii. Odsouzení se mohou také dále vzdělávat, učit se cizím jazykům, administrativě nebo ovládání počítačů. Věznice nabízí kroužky hudební, výtvarné, studijní nebo psychoterapeutické.

9. Vazební věznice Praha - Ruzyně[209]

Budova pražské vazební věznice Ruzyně je jednou z

[208] tamtéž, str. 54
[209] tamtéž, str. 56

nejstarších a největších v České republice. Byla postavena na místě bývalého cukrovaru, který byl postaven na počátku 19. století. Ve věznici se změnil v roce 1935. V 50. letech minulého století zde probíhaly výslechy politických vězňů. Kapacita věznice je 826 míst, z toho 607 pro výkon vazby a 219 pro výkon trestu odnětí svobody. Součástí věznice je samostatné oddělení v Řepích pro výkon trestu odnětí svobody žen. Kapacita je 56 míst.

Věznice nabízí program zacházení, kde mohou vězni využívat aktivity jako např. práce na počítačích, výuka cizích jazyků, zahrádkářský kroužek apod. Vězněni se mohou vzdělávat dálkově na středních a vysokých školách.

10. Vazební věznice Teplice[210]

Vazební věznice v Teplicích je otevřena od roku 2001. Součástí její budovy je Okresní soud. Kapacita je 121 míst, z toho je 16 - 20 pro odsouzené a zbylá místa jsou určená pro výkon vazby. Vedení věznice připouští, že průměr je v posledních letech mírně překračován, a to přibližně o 10 míst.

Obvinění se mohou zúčastňovat různých aktivit, které jsou vedeny odbornými zaměstnanci. Jsou to např. aktivity vzdělávací, preventivněvýchovné, zájmové nebo sportovní. Odsouzení jsou zaměstnáváni v provozu věznice a pokud projeví zájem o pracovní zařazení obvinění, tak jim je vyhověno. Musí ale splňovat určitá kritéria a poté mohou pomáhat dozorcům při technických činnostech v oddělení.

[210] tamtéž, str. 66

11. Vazební věznice Břeclav[211]

Věznice v Břeclavi je samostatným vězeňským objektem od roku 1997, ale podle pramenů, ze kterých čerpám od 1.1. 2006 už není vazební věznicí. Nicméně je stále počítána do počtu 11 vazebních věznic v České republice. Od roku 2006 se tedy stala věznicí s dohledem a ostrahou pro odsouzené muže. Zůstalo zde 38 míst pro výkon vazby a 127 míst pro výkon trestu odnětí svobody. Celková kapacita věznice je tedy 165 míst.

Výkon vazby je zde prováděn tzv. pevnou formou. Obvinění mohou opouštět celu jen v případě návštěvy obhájce nebo příbuzných, vycházek, návštěvy lékaře a v souvislosti s plněním programu zacházení. Mohou se účastnit např. muzikoterapie, pracovní terapie a jiných aktivit.

Odsouzení si v rámci programu zacházení mohou vybrat aktivity pracovní, vzdělávací, terapeutické a volnočasové. K dispozici mají kulturní místnost, posilovnu, knihovnu a počítačovou místnost. Věznice nabízí také možnost učit se cizím jazykům.

Jak jsem říkala již v úvodu této kapitoly, je těžké vytvořit si obrázek o tom, jaké jsou životní podmínky ve věznicích a vazebních věznicích v České republice, pokud máme možnost čerpat pouze z jednoho pramene, který vytvořila Vězeňská správa České republiky. Myslím, že jediným relevantním srovnáním je studie Českého helsinského výboru z roku 2003, která monitorovala podmínky výkonu vazby a trestu odnětí svobody žen a mladistvých v České

[211] tamtéž, str. 10

republice. O tomto výzkumu se můžete dočíst v mé práci od str. 37. Myslím si, že je důležité znát názory obou stran, proto jsem do mé práce zařadila kapitolu 10.4 Vazební věznice a věznice v České republice.

11. ZÁVĚR

Jak jsem zmínila v úvodu, cílem mé rigorózní práce bylo podat komplexní pohled na problematiku vazby a vazebního řízení. Téma vazby je v současné době stále aktuální a diskutované. Snažila jsem se proto nahlédnout na problematiku z více stran, přidala své komentáře a navrhovala změny, kterými by vazba a vazební řízení mělo projít.

Na počátku práce, ve druhé kapitole, se krátce zmiňuji o historii vazby, jak se vyvíjela v evropských zemích a kde bychom měli hledat nedostatky naší stávající právní úpravy vazby.

Ve třetí kapitole jsem shrnula, jaké existují základní druhy vazby a zvláštní typy vazby. Zejména vazba koluzní, kdy hrozí, že obviněný bude ovlivňovat svědky nebo spoluobviněné či jinak mařit vyšetřování by se měla upravit. Myslím, že je složité uvalit na obviněného tento druh vazby a stále by se měly přezkoumávat její důvody. V poslední části třetí kapitoly se zabývám délkou vazby. Myslím, že by měla být do budoucna zkrácena, úřady by měly pracovat rychleji a zejména by se mělo využívat alternativních metod a prostředků jako např. Probační a mediační služby ČR, která po podmínečném propuštění obviněného (odsouzeného) přebírá dohled nad touto osobou.

Ve čtvrté kapitole jsem zabývala možnostmi nahrazení vazby. Jak zmiňuji v odstavci výše, pokud nechceme, aby byly věznice a vazební věznice přeplněny a naopak doba vazby se zkrátila, mělo by se více uvažovat o nahrazení

vazby např. slibem, kaucí nebo spoluprácí s Probační a mediační službou ČR.

Dále jsem v páté kapitole shrnula některé další aspekty právní úpravy vazby jako např. přijímání do věznic. V dalších třech částech práce jsem se snažila popsat, jaké mají obvinění (vězni) ve věznicích a vazebních věznicích práva a povinnosti a jaké jsou druhy kázeňských trestů. Stávající právní úpravu jsem porovnávala s výzkumem Českého helsinského výboru, který byl uveřejněn v roce 2003 a monitoroval podmínky výkonu vazby a trestu odnětí svobody žen a mladistvých v České republice.

V poslední části práce jsem shrnula, jaké jsou úkoly a cíle Vězeňské služby České republiky a jaké byly její výsledky v letech 2003 - 2006 a výhledy do budoucnosti. Také jsem použila studii Vězeňské služby České republiky a rozepsala se o životních podmínkách obviněných a odsouzených ve věznicích a vazebních věznicích v České republice.

Jak jsem již zmiňovala, v mé rigorózní práci jsem se snažila podat co nejkomplexnější pohled na právní úpravu vazby a pevně doufám, že tomuto cíli jsem dostála.

12. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

Publikace:

- **Bajcura, L.**, 1999, Práva vězně (od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody), 1.vydání, Praha, nakladatelství Grada.
- **Hajdíková, P.**, 2004, Důvody vazby, rigorózní práce, Praha.
- **Knoblochová, D.**, 2005, Vazba a vazební řízení po novelizacích trestního řádu, rigorózní práce, Praha.
- **Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.**, 1999, Kurs trestního práva: trestní právo procesní, 1. vydání, Praha, nakladatelství Beck.
- **Růžek, A.**, 1964, Obžalovací zásada v československém socialistickém trestním řízení, 1. vydání, Praha, nakladatelství Československé akademie věd.
- **Růžek, A.**, 1982, Československé trestní řízení, 1. vydání, Praha, nakladatelství Panorama.
- **Růžička, M.**, 2005, Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem: velká novela a připravovaná rekodifikace trestního řádu, 1. vydání, Praha, nakladatelství LexisNexis.

Internetové odkazy:

- **Bezouška, P.**, 2001, Trestní právo - vybraná témata: Vazba, www.trestni2.juristic.cz, 21.2. 2006
- **Jemelík, Z.**, 2005, O nutnosti zrušit trestní řád, Britské listy, www.blisty.cz, 23.3. 2006
- **Klášterecký, J.**, 2005, Kauce .. a nemusím do vězení?, www.mesec.cz/clanky/kauce-a-nemusim-do-vezeni, 15.3. 2006
- **Petříček, L**, 2003, K některým otázkám „vydávací vazby" s přihlédnutím k novele tr. ř., www.zakony.idnes.cz/trestnipravo.asp, 15.3. 2006
- **Tycová Rambousková, L.**, 2005, Právní poradna - základní pojmy: Důvody vzetí do vazby, www.zastudena.cz, 15.3. 2006
- **Skoblová, J.**, 2000, Vězeňský systém, www.tisk.juristic.cz, 27.2. 2006
- **Wheizel, J.**, 2005, Právní poradna - základní pojmy: Osobní svoboda a zadržení, www.zastudena.cz.,15.3. 2006
- **Ministerstvo spravedlnosti České republiky**, 2006, Poslání a cíle Probační a mediační služby České republiky, www.portal.justice.cz/soud, 10.4. 2006

- **Český helsinský výbor**, 2003, Vybrané otázky problematiky žen a mladistvých ve věznicích, www.helcom.cz, 25.2. 2006
- **Doporučení Rady Evropy č. R (87), 3**, Evropská vězeňská pravidla, www.ad.vscr.cz/news files/Evropska-vezenska-pravidla.rtf - stránky dokumentu nebyly číslovány
- **Doporučení Rady Evropy č. R (99) 22**, Opatření vztahující se k přípravnému řízení, www.ad.vscr.cz/news files/RE22.99.doc - stránky dokumentu nebyly číslovány
- **Vězeňská služba České republiky**, 2005, Během léta mírně poklesl počet vězňů, www.vscr.cz/clanky, 10.4. 2006
- **Vězeňská služba České republiky**, 2006, České věznice, www.vscr.cz./clanky, 11.3. 2006
- **Vězeňská služba České republiky**, 2005, Generální ředitel Vězeňské služby, www.vscr.cz/news files/050914 orgstruktura 2005.jpg, 10.4. 2006
- **Vězeňská služba České republiky**, 2006, Chcete vědět více?, www.vscr.cz/clanky, 13.4. 2006
- **Vězeňská služba České republiky**, 2006, České věznice, www.vscr.cz, 11.3. 2006
- **Vězeňská služba České republiky**, 2000, Informace o zacházení s mladistvými vězni, www.ad.vscr.cz/news_filesInfvladamlad1pol.doc, 13.4. 2006
- **Vězeňská služba České republiky**, 2005, Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015, www.ad.vscr.cz/news_files/koncepce2015.pdf, 10.4. 2006
- **Vězeňská služba České republiky**, 2005, O bezpečnosti věznic jednal management VS ČR, www.vscr.cz/clanky, 10.4. 2006
- **Vězeňská služba České republiky**, 2005, Podmíněné propuštění s dohledem přispěje k rozvoji efektivní spolupráce mezi justičními složkami, www.vscr.cz/clanky, 10.4. 2006
- **Vězeňská služba České republiky**, 2004, Podpis dohody o spolupráci s Probační a mediační službou, www.vscr.cz/clanky, 10.4. 2006
- **Vězeňská služba České republiky**, 2006, Stavy vězňů ve vazebních věznicích a věznicích Vězeňské služby ČR, www.vscr.cz/clanky, 13.4. 2006
- **Vězeňská služba České republiky**, 2005, Vězeňská služba předvedla svoji připravenost, www.vscr.cz/clanky, 10.4. 2006
- **Vězeňská služba České republiky**, 2005, Ukázkový zásah jednotky vězeňské stráže, www.vscr.cz/clanky, 10.4. 2006
- **Vězeňská služba České republiky**, 2004, Vězeňská služba ČR v roce 2003, www.vscr.cz/clanky, 10.4. 2006
- **Vězeňská služba České republiky**, 2005, Vězeňská služba v roce 2004, www.vscr.cz/clanky, 10.4. 2006

- **Vězeňská služba České republiky**, 2006, Vězeňská služba na počátku roku 2006, www.vscr.cz/clanky, 23.3. 2006
- **Vězeňská služba České republiky**, 2005, Vězeňská služba ve statistikách za 1. pololetí roku 2005, www.vscr.cz/clanky, 14.4. 2006
- **Vězeňská služba České republiky**, 2005, Výroční zpráva o činnosti Vězeňské správy České republiky v roce 2004, www.vscr.cz/clanky, 10.4. 2006
- **Vězeňská služba České republiky**, 2006, Výroční zpráva o činnosti Vězeňské služby v roce 2005, www.vscr.cz/clanky, 14.4. 2006
- **Vězeňská služba České republiky**, 2003, Vývoj stavů mladistvých v letech 1995 - 2002, www.vscr.cz/clanky, 13.4. 2006
- **Vězeňská služba České republiky**, 2005, Vznik - zřízení - základní údaje, www.vscr.cz/clanky, 25.2. 2006
- **Vězeňská služba České republiky**, 2006, Základní informace o Vězeňské službě ČR v roce 2005, www.vscr.cz/clanky, 10.4. 2006